

สุนทรียภาพของเพลงชาโน้ง

ความหมายของสุนทรียภาพ

สุนทรียภาพ เป็นศัพท์บัญญัติแทน Aesthetics ในภาษาอังกฤษ โดยพระยาอนุমানราชชน (ประสิทธิ์ กาศย์กลอน , 2518 : 192) พจนานุกรม (ราชบัณฑิตยสถาน , 2530 : 287) อธิบาย "สุนทรียภาพ" ว่า "ความรู้สึกถึงคุณค่าของสิ่งทีงามและความเป็นระเบียบของเสียงและถ้อยคำที่ไพเราะ" สุนทรียภาพเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องอยู่กับคุณภาพของศิลปะที่เป็นเครื่องสื่ออารมณ์และความคิดหรือที่เรียกว่า "ความรู้สึกนึกคิด" นั้นเอง ประสบการณ์ทางสุนทรียภาพจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยประสาทสัมผัสเพื่อจะรับรู้พลังของการสื่อสาร ความซาบซึ้งในสุนทรียภาพก็ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาวะ ประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ และสัญชาต (Perception) ของแต่ละบุคคล

สุนทรียภาพ คือ "ภาวะแห่งความงาม" (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2537 : 2) หรือ "สิ่งที่สร้างความพึงพอใจความชอบให้แก่จิต" (เอกชัย สุนทรพงศ์, 2529 : 3) สุนทรียภาพเป็นคุณค่าประการหนึ่งที่มีมนุษย์ปรารถนา เป็นความต้องการคุณภาพชีวิตในเรื่องอาหารใจที่ได้รับทางตา หู เป็นต้น (สุเมธ เมธาวิทยากุล, 2534 : 80) และ สุนทรียภาพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับศิลปะ เพราะ "ศิลปะเป็นเครื่องสื่อสารที่มีพลังเร้าอารมณ์สะท้อนใจของมนุษย์" (ดวงมน จิตรจ้านงค์, 2536 : 5) ในส่วนของศิลปะที่ใช้ภาษาเป็นวัสดุในการสื่อสารหรือวรรณคดีนั้น "สุนทรียภาพทางภาษาเป็นสิ่งที่อาจให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตจิตใจของมนุษย์ ได้หลายแง่มุมอย่างลึกซึ้ง ไม่แพ้สุนทรียภาพจากศิลปะแขนงอื่น" (ดวงมน จิตรจ้านงค์, 2536 : 6)

สุนทรียภาพของเพลงชาโน้ง

วรรณคดีเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการทางสุนทรียภาพเช่นเดียวกับศิลปะแขนงอื่น ๆ อันได้แก่ สถาปัตยกรรม (Architecture) ประติมากรรม (Sculpture) จิตรกรรม (Painting) ดุริยางค์ศิลป์ (Music) ศิลปะแขนงต่าง ๆ เหล่านี้แตกต่างกันตามวัสดุ ส่วนวรรณคดีนั้น "มีวัสดุคือภาษาซึ่งมีเสียงมีจังหวะมีความหมาย" (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรน, 2522 : 2) การเข้าถึงแก่นแท้ของวรรณคดีจึงนอกจากจะต้องอาศัยความเข้าใจในธรรมชาติของวรรณคดีแล้ว ยังต้องอาศัยความเข้าใจในการกิจและกระบวนการสื่อสารของวรรณคดีด้วย

เนื่องจากว่า ธรรมชาติของสิ่งหนึ่งย่อมไม่เข้ากับธรรมชาติของอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งย่อมทำให้ภารกิจของสิ่งนั้น ๆ แตกต่างกันออกไปด้วย ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรน (2522 : 4) กล่าวว่า "ภารกิจของสิ่งหนึ่ง ๆ นั้น ตามธรรมชาติย่อมไม่เข้ากับธรรมชาติของอีกสิ่งหนึ่ง" ศิลปะซึ่งมีธรรมชาติเป็น "สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมาเป็นรูป มีลักษณะกระทำให้เกิดอารมณ์" (เสฐียรโกเศศ, 2515 : 37) จึงมีภารกิจต่างจากสิ่งอื่นที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นโดยทั่วไป กล่าวคือ ศิลปะมีภารกิจในการให้ประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ วรรณคดีซึ่งเป็นศิลปะชนิดหนึ่งที่ใช้ภาษาเป็นวัสดุอุปกรณ์ในการสื่อสารก็มีภารกิจเช่นเดียวกัน ซึ่งทำให้วรรณคดีมีภารกิจต่างจากการสื่อสารในลักษณะอื่น ๆ ที่ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารด้วย

กระบวนการสื่อสารที่สมบูรณ์นั้นประกอบด้วยผู้ส่งสาร สาร และผู้รับสาร การสื่อสารในทางศิลปะก็เช่นเดียวกัน ก็จะต้องมีผู้สร้างศิลปะ ผลงานศิลปะ และผู้เสพศิลปะ สำหรับวรรณคดีนั้น "มี สาร ได้แก่ความคิดหรือความหมายของผู้เขียน มีผู้ส่งสารคือผู้เขียน และมีผู้รับสารคือผู้อ่าน" (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรน, 2539 : 56) วรรณคดีจึงเป็นการแสดงออกอย่างหนึ่ง เสฐียรโกเศศ (2515 : 98) กล่าวว่า "วรรณกรรมหรือศิลปกรรมจะมีขึ้นได้ก็ต้องมีการแสดงออกก่อน คือกวีหรือศิลปินเป็นผู้แสดงออกและแสดงออกได้อย่างงามด้วย" แต่กระนั้นก็ตาม "วรรณคดีไม่ใช่เอกซเพรสชั่น (Expression) ไม่ใช่การแสดงออกอย่างเดียว หากเป็นสื่อสัมพันธ์ เป็นการแสดงความรู้ ความรู้สึก ความนึกคิด ตลอดจนจินตนาการและประสบการณ์ของตนแก่ผู้อ่านและผู้ฟังด้วย" (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, 2502. : 96) ด้วยเหตุนี้

จึงทำให้วรรณคดีเป็นงานประพันธ์ที่ "ซับซ้อนกว้างงานศิลปะอื่น ๆ ก็โดยที่อาจส่งสารที่เป็นความคิดเห็นและอารมณ์ผสมกัน" (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, 2539 : 249) ที่ว่าวรรณคดีมีความซับซ้อนในการสื่อสารนั้น เพราะวรรณคดีใช้ภาษาอันเป็น "สัญลักษณ์แทนสิ่งของ บุคคล พฤติกรรม อารมณ์ และระบบความสัมพันธ์ระหว่างทุกสิ่งที่กล่าวมา" (Hough, 2532 : 15) จึงเป็นภาษาซึ่งสามารถสื่อสารที่เป็นอารมณ์และความคิดได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง

ภาษาและสารที่ใช้สื่อในวรรณคดีต่างจากภาษาและสารที่ใช้สื่อกันโดยทั่วไป ภาษาของวรรณคดีเป็น "ภาษาที่บรรจงเลือกสรรมาเพื่อกระทบอารมณ์" (ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, 2522 : 5) ส่วนสารนั้นเป็นสารทางอารมณ์และสารทางความคิดที่มุ่งให้เกิดความสะเทือนใจเป็นสำคัญ วรรณคดีจึงมีความงาม คือ "มีความงามทั้งในเชิงภาพลักษณ์และในการเลือกสรรด้านของชีวิตที่น่ามาเสนอ" (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, 2531 : 63) ภาษาของวรรณคดีจะมีความคมคายและกระทัดรัดในการใช้คำ มีความสอดคล้องกันอย่างเหมาะสมของคำและความส่วนแ่่มุมของชีวิตที่น่าเสนอก็จะต้องผ่านการเลือกสรรกลั่นกรองจากประสบการณ์ที่ผู้แต่งจัดเจน วรรณคดีจึงได้แสดงให้เห็นชีวิตในแ่่มุมต่าง ๆ จากประสบการณ์อันลึกซึ้งของผู้แต่งไปสู่ผู้อ่าน ผู้อ่านย่อมได้รับประสบการณ์ชีวิตที่ถ่ายทอดมาจากผู้แต่ง แม้ประสบการณ์ที่ผู้อ่านได้รับนั้นจะไม่ใช่ประสบการณ์ตรง แต่วรรณคดีก็ได้นำผู้อ่านให้ได้รู้จักกับชีวิตและโลกแห่งความงามความน่าพิศวงตามอารมณ์และในสายตาของผู้แต่ง วรรณคดีจึงมิได้มีแต่เพียงความงามความไพเราะเท่านั้น นอกจากนี้แล้ว "วรรณคดียังเผยให้เราเห็น นำเราเข้าไปใกล้กับชีวิตด้านต่าง ๆ จากสายตาของบุคคลพิเศษจำพวกหนึ่ง" อีกด้วย (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, 2531 : 114)

วรรณคดียังมีอำนาจพิเศษที่จะโน้มน้าวใจชวนให้เราคิด และมีความรู้สึกอย่างเดียวกับผู้แต่ง ทำให้ผู้อ่านได้รับประสบการณ์ชีวิตที่กว้างขวางหลากหลายยิ่งกว่าที่ผู้อ่านจะพบได้ในชีวิตจริง การศึกษาวรรณคดีจึงทำให้ "เรามีความสัมพันธ์ทางจิตใจกับเพื่อนมนุษย์เกินกว่าที่เราจะได้รับในชีวิตอันสั้นของเราทีเดียว" (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, 2531 : 114) ประสบการณ์ที่เราได้รับจากการอ่านวรรณคดีเป็นประสบการณ์ที่เราเรียนรู้ได้จากโลกของจินตนาการที่ผู้แต่งสร้างขึ้น โดยตั้งอยู่บนบนรากฐานของประสบการณ์ชีวิต แม้ว่าตัวเราจะไม่ได้เข้าไปพัวพันกับโลกนี้โดยตรง แต่ "เราสามารถหนีพิภพเคราะห์โลกนั้นได้จากภายนอก... โลกของวรรณคดีเป็นโลกที่มีความสมจริงเพียงพอที่จะทำให้เราเกิดอารมณ์คล้อยตามไปได้ เราเอาตัวเราเข้าไปพัวพันกับโลกของวรรณคดี

โดยทางอารมณ์ การที่เราซาบซึ้งในวรรณกรรมเรื่องใดถือได้ว่าเป็นประสบการณ์ทางอารมณ์ (เจตนา นาควัชระ, 2521 : 1-2) ประสบการณ์ทางอารมณ์เช่นนี้ ก็คือประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ โดยเหตุที่วรรณคดีมีความซับซ้อนทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหาตั้งกล่าวแล้ว การเข้าถึงประสบการณ์ทางสุนทรียภาพในวรรณคดี ก็จะต้องอาศัยการทำความเข้าใจภาษาอันเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารนั่นเอง

ด้วยลักษณะของเพลงชาनोंที่ประกอบขึ้นด้วยรูปแบบคือภาษาและการประกอบขึ้นของภาษา และเนื้อหาคือประสบการณ์ชีวิต สามารถวิเคราะห์ลักษณะเด่นทางสุนทรียภาพของเพลงชาनोंได้ 2 ด้าน ดังนี้

1. ด้านรูปแบบ
2. ด้านเนื้อหา

1. ด้านรูปแบบ

ลักษณะเด่นทางสุนทรียภาพของเพลงชาनोंในด้านรูปแบบอาจวิเคราะห์ได้ ดังนี้

- 1.1 กลวิธีการใช้คำ
- 1.2 สัญลักษณ์และความเปรียบ

1.1 กลวิธีการใช้คำ

ความงดงามของบทประพันธ์ย่อมขึ้นอยู่กับถ้อยคำที่นำมาประกอบขึ้นเป็นรูป นั่นคือการใช้ถ้อยคำให้มีพลังในการสื่อสารต้องอาศัยความประณีตและความพิถีพิถันเป็นพิเศษ ดังนั้นกลวิธีในการใช้คำจึงเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของสุนทรียภาพที่จะทำให้บทประพันธ์มีคุณค่า

กลวิธีการใช้คำในเพลงชาनों วิเคราะห์ได้ดังนี้

- 1.1.1 คำซ้ำ
- 1.1.2 คำเลียนเสียงธรรมชาติ
- 1.1.3 คำพหูพจน์
- 1.1.4 คำกล่าวประชด
- 1.1.5 คำแสดงอารมณ์
- 1.1.6 คำแสดงภาพ

1.1.1 คำซ้ำ

การใช้คำซ้ำเป็นกลวิธีในการกำหนดความหมายของคำให้มีค่าตามที่ต้องการ ซึ่งอาจทำให้คำมีความหมายหนักขึ้นหรือเบาลง หรือแสดงความหมายในแง่ของปริมาณก็ได้ นอกจากนี้ การซ้ำคำยังอาจแสดงความรู้สึกหรือให้ความเข้มข้นทางอารมณ์แตกต่างกันออกไปด้วย

การใช้คำซ้ำในเพลงชาनोंงทำให้บทเพลงมีความไพเราะงดงาม มีพลังในการสื่ออารมณ์และความคิด สามารถสร้างความประทับใจแก่ผู้ร้องและผู้รับ

ตัวอย่าง เช่น

เที่ยงเที่ยงเทอ	ชวนเจ้าผมเรียงลงเล่นเล
โหม ¹ พวกเล่นท์	ชวนกันเล่นเลโหมสาวสาว
ขึ้นมาผลัดผ้า	วิ่งลงคงคาโหมบวบ
ชวนกันเล่นเลโหมสาวสาว	บวบบวบตบมือโ

หรือ

เดือนเจ็ดเทอ	ท่านหัวเสด็จไปกรง ²
เขเรื่อหัวหงส์	ยกธงทางไก่อ
สาวสาวน้อยน้อย	ร้อยพวงมาลัย
ยกธงทางไก่อ	ต่อไต่ ³ พระมาล้าว

หรือ

ลูกสาวเทอ	ลูกสาวบ้านออก
ตุ้มหัวนมพึ่งออก	นั่งตบทำเคย ⁴ แผ่น
คลึง ⁵ เคยให้กลมกลม	ชม ⁶ เคยให้แบนแบน
นั่งตบทำเคยแผ่น	ให้แบนเหมือนเงินเหรียญ

¹ โหม - พวก , หมู่

² กรง - กรุง

³ ต่อไต่ - เมื่อไต่

⁴ เคย - กะขี้

⁵ คลึง - ปั้น

⁶ ชม - บิบ, ทับ

หรือ

อี้นั้นแหอ	มึงอย่าเดินมาคนเดียว
นุ่งผ้าฝืนเขียว	ถามว่ายังผ้าแล้วหรือไม่
สูงสูงบงบง	อย่าพรางพีไว้
ยัง ¹ ผ้าแล้วหรือไม่	บอกให้พี่รู้ด้วย

1.1.2 คำเลียนเสียงธรรมชาติ

คำเลียนเสียงธรรมชาติเป็นคำที่มีเสียงเหมือนหรือคล้ายกับเสียงที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ โดยมากจะใช้การซ้ำคำให้คำนั้นแทนเสียงในธรรมชาติ การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติสามารถที่จะ "ทำให้เกิดบรรยากาศหรืออารมณ์ความรู้สึก" (เปลื้อง ณ นคร, 2540 : 75)

การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติในเพลงขาน้องเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งทางสุนทรียภาพ ที่สามารถสร้างความรู้สึกให้คล้อยตามได้ง่าย และแสดงให้เห็นว่าธรรมชาติมีความผูกพันกับชีวิต

ตัวอย่าง เช่น

ฝนตกเทอ	ตกมาเส็กเส็ก ²
ปลาช่อนตัวเล็ก	เข้ามาตีแปลง
ทำลุ่ม ³ ให้ห้อง	ลักหน่วย ⁴ พอแรง
เข้ามาตีแปลง	ตาแดงเหมือนนกกต

คำว่า "เส็กเส็ก" เลียนเสียงฝนตก ทำให้เกิดความรู้สึกตื่นเต้นและเร่งเร้าความปรารถนา

¹ ยัง - มี

² เส็กเส็ก - เสียงดังอย่างนั้น

³ ลุ่ม - เครื่องมือจับปลา

⁴ หน่วย - ไบ

หรือ

ฟ้าลั่นเหอ	ลั่นมาอีกอีก
พระศรีสุชนไปรบศึก	รำลึกถึงนางโนรา
สนมยอดสร้อย	ไม่นึกเท่าก้อยเกศา
รำลึกถึงนางโนรา	เป็นบัววังเวงใจ

คำว่า "คึกคึก" เลียนเสียงฟ้าลั่น ทำให้เกิดความรู้สึกคึกคักตื่นเต้น สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเพลงที่กล่าวถึง "พระศรีสุชนไปรบศึก"

หรือ

ฝนตกเหอ	ฝนตกฉวฉา
เจ็บใจแม่แมงดา	บินมาไม่ใช่
นี่หรือมิใช่หนอง	แมงดาดอกทองบินพันไป
บินมาไม่ใช่	เจ็บใจแม่แมงดา

คำว่า "ฉาฉา" เลียนเสียงฝนตก ทำให้เกิดความรู้สึกเหมือนกับว่ามีความทุกข์ครุ่นอยู่ในใจ

หรือ

น้ำเชี่ยวเหอ	ไหลเชี่ยวมาคลุกคลัก
อย่าลงเล่นน้ำนัก	น้ำเหอจะพาเจ้าไป
เมื่อเข้ขบเจ้า	จะเล่าความไว้กับใคร
น้ำเหอจะพาเจ้าไป	ต่อใดเจ้ามาล่าว

คำว่า "คลุกคลัก" เลียนเสียงน้ำไหลทำให้เกิดความรู้สึกถึงการเคลื่อนที่อย่างรุนแรงและรวดเร็ว ให้ความรู้สึกที่น่าหวาดกลัวเพราะมีอันตราย

การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติในเพลงชาनों นอกจากจะช่วยสร้างความไพเราะให้บทเพลงแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าความเรียบง่ายในรูปแบบของเพลงชาनोंนั้น อื้อต่อความหลากหลายของเนื้อหาที่ผู้แต่งต้องการจะนำมาแต่งเป็นบทเพลงด้วย

1.1.3. คำพหูพจน์

สุนทรีย์ สังข์ข่อยฤทธิ์ (2533 : 117, อ้างถึง Holman, 1984 : 233) กล่าวว่า "คำพหูพจน์เป็นคำพหูพจน์หรือคำกล่าวตรง ๆ ต่อบุคคลหรือต้นเหตุของการดำ นับเป็นคำที่หายาก" แต่เมื่อนำมาใช้ในบทประพันธ์ไม่ถือว่าเป็นการใช้คำหายากถ้าคำนั้นมีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่น่าเสนอ การใช้คำพหูพจน์จึงเป็นกลวิธีหนึ่งในการใช้คำให้ได้อารมณ์ หรือเป็นกลวิธีหนึ่งในการสร้างสุนทรียภาพนั่นเอง

การใช้คำพหูพจน์ในเพลงชาโน้ง พบว่า "มักเป็นคำบอกลักษณะที่แสดงความไม่ชอบรังเกียจดูหมิ่นและเกลียดชัง ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นการวิพากษ์ต่อบุคคล" (วีระศักดิ์ บุญญาพิทักษ์, 2536 : 82)

ตัวอย่าง เช่น

อีเก้านั้นเหอ	ว่าอีเก้านั้น
หมั้น ¹ มาด้วยกัน	เดินมาหยมหยาม
หน้าตาดีดี	ทีเท่าปากชาม
เดินมาหยมหยาม	ทีเท่าปากชาม

ใช้คำพหูพจน์ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกอวัยวะเพศของผู้หญิง ดังที่ว่า "ทีเท่าปากชาม" แสดงรูปลักษณะผู้หญิง ความมุ่งหมายที่แฝงอยู่นั้นเพื่อให้ผู้รับเกิดอารมณ์ขันมากกว่าเจตนากล่าวคำหายากเพื่อตำว่าให้เจ็บแสบ

หรือ

เขเปลเหอ	ใต้ต้นม่วงคัน
สาวสาวทุกวัน	คั่นยี่งหวา ² บอน
ถ้าไม่ทายลูก ³	เอาดีปลีจุกสองสามก้อน
คั่นยี่งหวา ² บอน	เหอเคย

¹ หมั้น - มั้น

² ยี่งหวา - ยี่งกว่า

³ ลูก - ตั้งชัน

ใช้คำพหูสวาท คือ "คั่นยิ่งกว่าบอน" บอกลักษณะของ "เคย" ซึ่งหมายถึงอวัยวะเพศของผู้หญิง เพื่อแสดงลักษณะนิสัยของสาว ๆ ที่ร่าเริงกับผู้ชาย ซึ่งทำให้ผู้รับเกิดความรู้สึกซึ่งซึ้งรักเกี้ยวในพฤติกรรมของสาวสาวดังกล่าวได้อย่างสนใจ

หรือ

แม่ไก่เทอ	ไซที่ชายรั้ว
ร้องเรียกแม่ผ้า	อีหล่อนเลียเคย
ฉะตึงทอยตึง	ทีนี้อีได้กับลูกเขย
อีหล่อนเลียเคย	ลูกเขยเพิ่งมาใหม่

ใช้คำพหูสวาท คือ "อีหล่อนเลียเคย" แสดงความรู้สึกรักเกี้ยวในพฤติกรรมของแม่ยายที่ได้เลี้ยงกับลูกเขย

หรือ

ลูกสาวเทอ	ลูกสาวบ้านนี้
ตัวดำน้ำ ¹	ไมที่ลักเม็ด ¹
ยังอยู่ทีด ² หนึ่ง	ไว้ทำเหยื่อเบ็ด
ไมที่ลักเม็ด	ลูกสาวชาวบ้าน

ใช้คำพหูสวาท ดังที่ว่า "ไมที่ลักเม็ด" เพื่อเสียดสีผู้หญิงที่มีหน้าตาซีเھر ซึ่งสามารถสร้างภาพและทำให้เกิดอารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

หรือ

ไอ้ตัดหัว ³ เทอ	ไอ้ตัดหัว
ไอ้ตัดหัวเดินก้ม	ไอ้ตัดหัวเดินเงย
ไอ้ตัดหัวปากปิด	ไอ้ตัดหัวปากเผย
ไอ้ตัดหัวเดินเงย	ไอ้ตัดหัวไม่ทำการ

ใช้คำพหูสวาท คือ "ไอ้ตัดหัว" ซึ่งเป็นคำตำผู้ชายที่เกี้ยวจรรยาการทำงาน แสดงให้เห็นว่าผู้ชายที่เกี้ยวจรรยาการทำงานนั้นไม่ว่าจะแสดงกริยาอย่างไรจะดูน่าชิงชังรักเกี้ยวไปเสียสิ้น

¹ ลักเม็ด - ลักนิด

² ทีด - นิด

³ ไอ้ตัดหัว - เป็นคำตำผู้ชาย

หรือ

ต้นหงอนไก่เหอ	ต้นหงอนไก่
ดอกทองผึ้งมาใหม่	แยงเอาฝัวเข
ครั้นเขาร้องดำ	ท่าดาเพราเพรา
แยงเอาฝัวเข	หน้าลื่นเหมือนทางหลวง

ใช้คำบุรุษวาท คือ “ดอกทอง” และ “หน้าลื่นเหมือนทางหลวง” ซึ่งเป็นคำดำผู้หญิงที่เจ้าชู้ร้านผู้ชาย แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของผู้หญิงที่แย่งสามีคนอื่นได้อย่างชัดเจน

1.1.4. คำกล่าวประชด

คำกล่าวประชดมีลักษณะเป็น “คำพูดแบบเสแสร้งและมีความหมายไม่ตรงกับถ้อยคำที่แสดงออก” (สุนทรีย์ สังข์ชูยุทธ์, 2533 : 72) การใช้คำกล่าวประชดเป็นกลวิธีหนึ่งในการแสดงออกที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสียดสีหรือชี้จุดบกพร่องของบุคคลหรือสังคม การตีความคำกล่าวประชดจะต้องอาศัยประสบการณ์ที่ชัดเจนเพื่อให้เข้าใจได้ตรงเจตนา การใช้คำกล่าวประชดในเพลงชาनोंงโดยมากเป็นการใช้คำกล่าวประชดเพื่อเสียดสีบุคคล

ตัวอย่าง เช่น

ต้นหงส์แดงเหอ	ต้นหงส์แดง
สั่งให้ชายแยง	ใครแหล่งหมั้นดำ
พอหลบ ² หน่วยตากคน	สั่งให้ชายมา
ใครแหล่งหมั้นดำ	อีเฒ่าปัญญาแหล่ง

ใช้คำว่า “อีเฒ่าปัญญา” เสียดสีผู้หญิงที่คบชู้ผู้ชาย คำว่า “ปัญญา” หมายถึง มีความรอบรู้หรือมีความฉลาด แต่ใช้ในเพลงชาनोंงบนี้ในความหมายตรงกันข้ามกัน คือ ฉลาดแกมโง่ แสดงความรู้สึกชิงชังรังเกียจในพฤติกรรมดังกล่าว

¹ แหล่ง - พุด

² หลบ - หั้น

หรือ

ลำเจียกเหอ	ต้นลำเจียก
สายรั้วสายเชือก ¹	ลำเจียกอยู่บางบ่อ
ได้หมูหมูซูด	ได้ควายควายทอ
ลำเจียกอยู่บางบ่อ	หอมเยาะหอมเย็นห้อง

ใช้คำว่า “หอมเยาะหอมเย็น” เสียดลีสผู้หญิงที่มารัก คำว่า “หอม” หมายถึง กลิ่นที่ให้ความรู้สึกสดชื่น แต่ใช้ในเพลงชาน้องบทนี้ในความหมายที่เปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม เพื่อแสดงความรู้สึกชิงชังรังเกียจในพฤติกรรมของผู้หญิง

หรือ

ต้นพร้าวเหอ	ต้นพร้าวทางหุ้ม
กาฝากมันเข้ากลุ่ม	พ่อหุ้มลูกได้เสีย
จาเหอ ² พ่อบุญปลุก	พ่อยอมเสียลูกเสียเมีย
พ่อหุ้มลูกได้เสีย	พ่อไปหาเมียอื่น ³

ใช้คำว่า “พ่อบุญปลุก” เสียดลีสผู้ชายที่ทิ้งลูกทิ้งเมียไปหาผู้หญิงอื่น คำว่า “บุญปลุก” เป็นคำที่ใช้กล่าวยกย่องผู้ชายที่เป็นคนดี แต่ในเพลงชาน้องบทนี้ใช้ในลักษณะโวหารปฏิกษาค คือ เสียดลีสผู้ชายที่ไม่ดี

หรือ

ต้นขี้เหล็กเหอ	ต้นขี้เหล็ก
คนแก่ทำเด็ก	ลงโรงสองทน
ครั้งหนึ่งถือสอบหมาก	ครั้งหนึ่งถือบอกย่น ⁴
ลงโรงสองทน	คนเฒ่ามันทำเด็ก

เสียดลีสคนแก่ที่แต่งงานสองครั้งว่า “ครั้งหนึ่งถือสอบหมาก ครั้งหนึ่งถือบอกย่น” ซึ่งนอกจากจะสามารถสร้างความรู้สึกน่ารังเกียจในพฤติกรรมของคนแก่นั้นแล้ว ยังให้ความรู้สึกขบขันอีกด้วย

¹ เชือก - เชือก

² จาเหอ - อนิจจาเอ๋ย

³ เอ็น - อื่น

⁴ บอกย่น - ตะบันหมาก

หรือ

กล้วยพังลาเหอ	กล้วยพังลาเจ็ดกาบ
ขอหมาอย่ามีบาป	เมียเหอมันแก่ทว่าผัว
เข้าไบนั่งแค้แค้	แลแลเหมือนแม่ที่เกิดหัว
เมียเหอมันแก่ยิงทว่าผัว	ขอหมาอย่ามีบาป

ใช้คำว่า "ขอหมา" เสียดลีสผู้ชายที่มีเมียแก่ คำว่า "ขอหมา" หมายถึง ขอโทษ ขออภัย มักจะใช้เพื่อแสดงการยอมรับผิดหรือเพื่อแสดงความเสียใจ แต่ในเพลงชาनोंงบทนี้ใช้เพื่อแสดงความชิงชังรังเกียจผู้ชายที่มีเมียแก่

หรือ

เรนใหม่เหอ	ปลุกไว้ทำไทรไม้ใส่ผา
ใส่แต่หลังคา	ไม่ผาอยู่ได้เมื่อใด
เสาเรนไม้หมาก	พากรินไม้ไผ่
ไม่ผาอยู่ได้เมื่อใด	เรนใหม่ติดทองหลาม ¹

ใช้คำว่า "ติดทอง" เสียดลีสเจ้าของบ้านที่สร้างค้ำคาไว้ คำว่า "ติดทอง" หมายถึง การปิดแผ่นทองคำ ซึ่งมักจะปิดเพื่อแสดงความเคารพสักการะสิ่งที่เคารพบูชา แต่ใช้ในเพลงชาनोंงบทนี้เพื่อแสดงความดูถูกบุคคลที่ทำงานค้ำคาไม่สำเร็จ

หรือ

ญาหงส์เหอ	ตันญาหงส์แดง
ใช้ให้คนมาหลง	ทำสร้างแกล้งดำ
ตัวเสห์เท่กล	สั่งให้เรามา
ทำสร้างแกล้งดำ	อ้เถ้านี้ปัญญาดี

ใช้คำว่า "ปัญญาดี" เสียดลีสผู้หญิงที่บอกให้ชายมาขอแต่งงาน แต่เมื่อชายมาแล้วกลับปฏิเสธ คำว่า "ปัญญาดี" มักจะใช้กล่าวยกย่องบุคคลที่มีความรู้ความฉลาดดี แต่ในเพลงชาनोंงบทนี้ใช้บริษษบุคคลที่ไม่รักษาคำพูด

¹ ขอหมา - ขอขมา ขอโทษ

³ ไม่ผา - ไม่มีผา

² เริน - เรือน

⁴ หลาม - อร่าม

1.1.5 คำแสดงอารมณ์

เพลงชาनोंงบางบทมีจุดมุ่งหมายเพื่อถ่ายทอดอารมณ์เป็นสำคัญ จึงปรากฏว่ามีการใช้คำแสดงอารมณ์ เพื่อให้คำนั้นถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกให้ลึกซึ้ง การใช้คำแสดงอารมณ์ในเพลงชาनोंงเป็นกลวิธีในการสร้างความงามโดยใช้คำน้อยแต่ได้ความลุ่มลึกยิ่งทางอารมณ์

ตัวอย่าง เช่น

น้องนอนเหอ

นอนให้หลับหลับ

จุดเทียนมารับ

จุดได้ส่องแล

ตึกตึกเดินเดิน¹

ลูกควายมันเอ็น²ทาแม่

โทรควายแพ³

พลัดแม่เมื่อยามเย็น

ใช้คำว่า “เอ็น” ซึ่งหมายถึงสะอื้น แสดงความรู้สึกเศร้าสร้อยอันเนื่องมาจากการ

พลัดพราก

หรือ

น้องนอนเหอ

สายหมอนบัวครั้ง

ผุดขึ้นยั้งยั้ง⁴

ว้ายน้ำบังใบ

ไอ้โหดพระแจ้

ดูแสงพระทัย

ว้ายน้ำบังใบ

แลแสงพระทัยแจ้

เพลงชาनोंงบทนี้ใช้คำว่า “ยั้งยั้ง” ซึ่งหมายถึงเลื่อมพราย แสดงความรู้สึกตื่นเต้น

หรือ

เชิญนอนเถิดน้องนอน

สายสมรอรทัยสุดใจแม่

นั่งเพลง⁵ในคอกอยู่อ้อแอ้

สายสะเท้แม่มีกรรม

ยังแม่ป้าและยายาย

อ้อได้จูเจ้าวันยังคำ⁶

เจ้าสายสะเท้แม่มีกรรม

ตาตำแม่คนเดียว

¹ เดินเดิน - ดิ้นดิ้น

² เอ็น - สะอื้น ในที่นี้หมายถึงสะเมอ

³ แพ - ไม่เชื่อง

⁴ ยั้งยั้ง - เลื่อมพราย

⁵ เพลง - พูดย

⁶ วันยังคำ - ตลอดเวลา

ใช้คำว่า "อ้อแอ้" ซึ่งหมายถึงเสียงที่ตั้งในลำคอ แสดงความรู้สึกรักใคร่ห่วงใย หรือ

คือน้องเหอ	คือนางนกแก้ว
บินไปตามผัวรัก	เวทนาหว่าหว่า
ทำหรือละเพื่อนเหอ	เราเกิดมามีกรรม
เวทนาหว่าหว่า	เป็นกรรมนางนกแก้ว

ใช้คำว่า "หว่าหว่า" แสดงความรู้สึกคะนึงหาอาลัยอาวรณ์ในการตามหาคนรัก

1.1.6 คำแสดงภาพ

การใช้ภาษาสื่อสารโดยเฉพาะในบทประพันธ์ นอกจากจะมุ่งแสดงความรู้สึกนึกคิดแล้ว ยังมุ่งแสดงภาพอีกด้วย ซึ่งจะต้องมีความประณีตในการเลือกสรรคำมาใช้ เพื่อให้สามารถแสดงภาพให้ชัดเจนที่สุดเท่าที่ปรากฏจริงในจินตภาพได้

การใช้คำแสดงภาพในเพลงชาनोंงมีอยู่มากและมักเป็นการใช้คำเพื่อแสดงภาพของบุคคล สิ่งของ และปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ การใช้คำในลักษณะนี้ทำให้บทเพลงมีความไพเราะและสร้างภาพขึ้นในใจได้อย่างชัดเจน

ตัวอย่าง เช่น

เดือนดาวเหอ	แวววาวเสียดิ้นทั้งห้องฟ้า
ดาวเข้ดาวเหรา	ดาวแอกแพกฟ้าทั้งดาวไถ
ดาวไทรมาพวยพุ่ง	ดาวเทอมันรุ่งอยู่สี่ไส
ดาวแอกแพกฟ้าทั้งดาวไถ	ดาวไทรมาพวยพุ่ง

ใช้คำว่า "พวยพุ่ง" และ "รุ่ง" แสดงให้เห็นถึงความสุขไสของดาวบนห้องฟ้า คำว่า "พวยพุ่ง" แสดงให้เห็นถึงความสุขไสของดาวราวกับว่ากำลังเคลื่อนไหวอยู่ ส่วนคำว่า "รุ่ง" แสดงให้เห็นถึงความเจิดจ้าของแสงดาวอย่างน่าพิศวง

หรือ

เดือนสามเหอ	ทองกลางมันไฟ ¹ ดอก
สาวน้อยคิดออก	นอยดอกทองกลาง
สาวนอยไม่ถึง	สาวนั่งรำพึงอยู่เหียมปาง
นอยดอกทองกลาง	ยามมันไฟดอก

ใช้คำว่า "ไฟ" ซึ่งหมายถึง ฟุ้ง หรือบานออก แสดงให้เห็นการบานของดอกทองกลาง
อย่างชัดเจน

หรือ

ลูกสามเหอ	ลูกชาวเวินตก
อยู่ร้างพลกพลก	เล่นตามบ่าวถกไปถึงคอน
บ่าวถกแกใจดี	แกเชื้อลูกส้มหลุมพิกับหัวบอน
เล่นตามบ่าวถกไปถึงคอน	บ่าวถกกอดนอนอรุ่ง

ใช้คำว่า "พลกพลก" ซึ่งหมายถึง อ้วนโพรก แสดงให้เห็นถึงลักษณะของผู้หญิงที่มีรูป
ร่างอ้วนโพรกได้อย่างชัดเจน

หรือ

ดอกเมละ ³ เหอ	น้องคือนางดอกเมละ
บานเหมือนอี่ประ ⁴	ลอยอยู่ในเลซี่ฝั่ง
ฝนตกก็ไม่ต้อง	ฟ้าร้องก็ไม่ถึง
ลอยอยู่ในเลซี่ฝั่ง	สาวน้อยคำนึงใจ

ใช้คำว่า "ประ" ซึ่งหมายถึง ผลิออก แสดงให้เห็นอาการบานของดอกมะลิอย่างที่สุด
เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์แทนพระนิพพานให้เห็นภาพอย่างชัดเจน

¹ ไฟ - ออกดอก, บานดอก

² นอย - สอย

³ ดอกเมละ - ดอกมะลิ

⁴ ประ - ปริ

หรือ

เขแปลเทอ	นั่งเข็ได้ตันอ้อย
เด็กันหัวทอย ¹	ร้องเรือกก็ไม่เป็น
ได้ยินเสียงเพื่อนว่า	มือควักกินข้าวเย็น
ร้องเรือกก็ไม่เป็น	ข้าวเย็นชาน ² แมวกิน

ใช้คำว่า "หัวทอย" ซึ่งหมายถึงหัวเปียก แสดงให้เห็นถึงลักษณะของเด็กได้อย่าง

ชัดเจน

หรือ

ต้นหงอนไก่เทอ	ต้นหงอนไก่
ดอกทองฟิ่งมาใหม่	แย่งเอาผ้าเขา
ครั้นเขาร้องดำ	ทำตาเพราเพรา ²
แย่งเอาผ้าเขา	หน้าลื่นเหมือนทางหลวง

ใช้คำว่า "เพราเพรา" ซึ่งหมายถึงปรีบ ๆ แสดงให้เห็นอาการเฉยเมยของผู้หญิงที่แย่งสามีคนอื่นอย่างไม่มี ความอายได้อย่างชัดเจน

1.2. สัญลักษณ์และความเปรียบ

การสื่อสารในวรรณคดีมีลักษณะพิเศษกว่าการสื่อสารโดยทั่วไป เพราะนอกจากจะมุ่งให้ผู้รับเกิดความเข้าใจหรือรู้เรื่องแล้ว ยังมุ่งให้เกิดจินตนาการที่กว้างขวางลึกซึ้งอีกด้วย ประสิทธิภาพของการสื่อสารจึงขึ้นอยู่กับการใช้โวหาร

การใช้โวหารในเพลงชาनोंที่มีลักษณะเด่นวิเคราะห์ได้ 2 ลักษณะ คือ

1.2.1 สัญลักษณ์

1.2.2 ความเปรียบ

¹ หัวทอย - หัวเปียก

² ชาน - กาก, เหลือเดน

³ เพราเพรา - ปรีบปรีบ

1.2.1 สัญลักษณ์

สัญลักษณ์เป็น "คำที่ใช้แทนสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม อันมีความหมายนอกเหนือจากความหมายตามตัวอักษร" (วิภา กงกะนันท์, 2533 : 55) หรือกล่าวอีกแง่หนึ่งได้ว่า "เป็นการนำสิ่งที่เป็นรูปธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งมาใช้แทนสิ่งที่เป็นนามธรรม ทำให้เกิดความเข้าใจได้กว้างขวางลึกซึ้ง โดยไม่ต้องใช้คำอธิบายเลยก็เข้าใจได้ (กุหลาบ มลลิกะมาส, 2518 : 168) การใช้สัญลักษณ์จึงเป็นกลวิธีหนึ่งในการนำเสนอที่ทำให้การสื่อสารมีพลัง สามารถสร้างจินตนาการได้อย่างลึกซึ้งกว้างขวาง

เพลงชาनोंซึ่งเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นก็มีการใช้สัญลักษณ์เช่นเดียวกับวรรณคดีทั่วไป แต่สัญลักษณ์ที่นำมาใช้นั้นอาจมีลักษณะต่างออกไป เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นใช้เพื่อการสื่อสารในแวดวงที่จำกัด ฉะนั้น การเข้าถึงความหมายของสัญลักษณ์จึงต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของสิ่งที่นำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของบทเพลงด้วย

การใช้สัญลักษณ์ในเพลงชาनोंอาจจำแนกตามสิ่งที่นำมาเป็นสัญลักษณ์ได้ ดังนี้

1.2.1.1 สัญลักษณ์เกี่ยวกับพืช

1.2.1.2 สัญลักษณ์เกี่ยวกับสัตว์

1.2.1.3 สัญลักษณ์เกี่ยวกับธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ

1.2.1.4 สัญลักษณ์เกี่ยวกับเครื่องใช้และอุปกรณ์ในการดำเนินชีวิต

1.2.1.1 สัญลักษณ์เกี่ยวกับพืช

สัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับพืชเป็นสัญลักษณ์ที่ผู้แต่งนำมาใช้ในการแต่งเพลงชาनोंมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่าพืชเป็นสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวผู้แต่ง เป็นสิ่งที่อยู่ในประสบการณ์ชีวิตของบุคคลที่ร่วมสมัยเดียวกับเพลงชาनोंหรือกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนรู้จักมักคุ้นกันดี ส่วนของพืชที่ผู้แต่งมักจะนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ในบทเพลงมีทั้งต้น ใบ ดอก และผล ซึ่งแสดงให้เห็นได้ดังนี้

ตัวอย่าง เช่น

บ้านนี้เหอ	มีต้นลือกอ ¹
อีเฒ่ามันสอพลอ	มันยอลูกสาวมันว่าดี
ลูกสาวมันไปเล่นซู้	คนเฒ่าไม่รู้เลยที ²
มันยอลูกสาวมันว่าดี	ไม่บัดสี ³ ชาวบ้าน

“ต้นลือกอ” คือ ต้นมะละกอ เป็นไม้ล้มลุกมีลำต้นสูงแต่กลวง แม้จะแก่แต่ไม่มีแก่น ในเพลงชาล้องบทนี้ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนผู้ใหญ่ที่ไม่น่าเคารพและไม่น่าเชื่อถือ ดังสำนวนที่ว่า “แก่มะพร้าว เฒ่ามะละกอ” ซึ่งเปรียบเทียบให้เห็นว่ามะพร้าวนั้นยิ่งแก่ก็ยิ่งมีความมัน ส่วนมะละกอนั้นตรงกันข้าม

หรือ

สุดจิตสุดใจเหอ	ใครว่าใครที่ใจแค้น
แม่นวลละของทองทั้งแท่น	แม่นแท้แล้วหรือมาถือความ
ปากคนทุกวันแม่ขวัญข้าว	เหมือนไบบอนมาเคล้าอยู่ด้วยหนาม
แม่นแท้แล้วหรือมาถือความ	อย่าตามปากคนเหลว

“ไบบอน” เป็นไบไม้ที่ฉีกขาดง่าย ส่วน “หนาม” นั้นทำอันตรายได้ง่าย ในบทนี้ใช้ “ไบบอนที่เคล้าอยู่ด้วยหนาม” มาเป็นสัญลักษณ์แทนการพูดจาที่ขาดความน่าเชื่อถือ ซึ่งอาจสร้างความเสียหายหรือเป็นอันตรายแก่ผู้อื่นได้

หรือ

ลมพัดเหอ	พัดเอาใบชิง
เฒ่าหน้าหน้าเหมือนลิง	มาชิงผ้าเขา
เจ้าผ้ามาร้องดำ	น้ำตาเพราะเพราะ
มาชิงผ้าเขา	ร้องแล้วไม่รู้อาย

“ใบชิง” เป็นส่วนหนึ่งของต้นชิงมีกลิ่นหอม ในเพลงชาล้องบทนี้ใช้สัญลักษณ์แทนผู้หญิงที่ประพฤติผิดทำนองคลองธรรม

¹ ลือกอ - มะละกอ

² ไม่รู้เลยที - ไม่รู้เลย

³ บัดสี - ละอาย

หรือ

ดอกเมละ ^๑ เหอ	น้องคือนางดอกเมละ
บานเหมือนน้ิเประ	ลอยอยู่ในเล็ซึ่ฝิ่ง
ฝนตกก็ไม่ต้อง	ฟ้าร้องก็ไม่ถึง
ลอยอยู่ในเล็ซึ่ฝิ่ง	สาวน้อยคำนึงใจ

"ดอกเมละ" คือ ดอกมะลิ เป็นดอกไม้ที่มีสีขาวและมีกลิ่นหอมในเพลงชาน้องบพนี้ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความบริสุทธิ์ ความไว้เมลทิน

หรือ

คือน้องเหอ	คือน้องดอกทับทิม
สองดอกฟิ่งแย้ม	ทับทิมดอกฟิ่งแย้ม
เจ้ารักตรงไหน	รักไผ่ติดแแก้ม
ทับทิมดอกฟิ่งแย้ม	สองแแก้มลอยนวล

"ดอกทับทิม" ในเพลงชาน้องบพนี้ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนผู้หญิงที่มีรูปร่างน่ารัก

หรือ

พี่ชายข้าเหอ	กินน้ำตาลทรายรสหวานเย็น
หวานตลอด ^๑ ลิ้นชิมซาบเห็น	น้องรู้เสียลิ้นทุกลิ้นลม
ชาติลูกเอชึกกา	ภายนอกโสภาภายในชม
น้องรู้เสียลิ้นทุกลิ้นลม	หวานชมน้องรู้ลิ้น

"ลูกชึกกา" เป็นผลของไม้เถาชนิดหนึ่ง ลูกโตสุกแดงดูสวยงามแต่ภายในมีรสขม ในเพลงชาน้องบพนี้ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนบุคคลที่ภายนอกดูดี แต่จิตใจดำทราวม

หรือ

หมากอ่อนเหอ	ผ่าน้ำแ่ล่นล่องทั้งสองสี
พอเยื่อ ^๒ พอเปลือกเจ้างามดี	ราศีของเจ้าไม่เศร้าหมอง
รูปร่างของเจ้าดีนัก	เหตุใดยอดรักมาดอกทอง
ราศีของเจ้าไม่เศร้าหมอง	ให้คนมาลองเล่น

¹ หลอด - ตลอด

² เยื่อ - เนื้อ

“หมากอ่อน” คือหมากที่ยังไม่แก่ ถ้าดูจากภายนอกจะไม่รู้ว่าเนื้อในนั้นเหลวเป็นวุ้น
ในเพลงชาน้องบทนี้ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนผู้หญิงที่รูปร่างแต่ประพจน์ไม่ดี

1.2.1.2 สัญลักษณ์เกี่ยวกับสัตว์

สัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับสัตว์เป็นสิ่งที่ผู้แต่งนำมาใช้แต่งเพลงชาน้องมากรองจาก
สัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับพืช สัตว์ที่นำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ในเพลงชาน้องมีหลายชนิด เช่น สัตว์บก
สัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ และสัตว์ปีก ซึ่งแสดงให้เห็นได้ดังต่อไปนี้

ตัวอย่าง เช่น

บ้านนี้เหอ	มีต้นทนนทง
พี่ชายเป็นมุสัง ¹	ทวายหวัง ² จะกินทนนทงน้องให้ได้
ดินถีบปากกัด	ยางทนนมันรัดเอาทนนทงไว้
ปล้ำกินทนนทงของน้องให้ได้	ฉีกให้แมงโรม ³ ตอม

“มุสัง” คือชะมด เป็นที่รู้จักกันว่ามันเป็นสัตว์ที่ชอบขโมยอาหารกิน ในเพลงชาน้อง
บทนี้ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนผู้ชายที่พยายามจะรักผู้หญิงให้ได้

หรือ

ตกเบ็ดเหอ	ตกลงทั้งสองคัน
ปลาจับพร้อมกัน	จะยกข้างไหนดี
จะยกข้างบ้านโพ	วัดโตจะเสียที่
จะยกข้างไหนดี	เสียที่ไปพร้อมกัน

“ปลา” เป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่ในน้ำมีหลายชนิด บางชนิดมีความสวยงามมาก ในเพลง
ชาน้องบทนี้ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนหญิงสาวที่ตกเป็นฝ่ายให้ผู้ชายมาเกี่ยว

¹ มุสัง - ชะมด

² ทวายหวัง - พยายาม

³ แมงโรม - แมลงทรี

หรือ

น้ำเซียวเหอ	ไหลเซียวมากลั๊กคลั๊ก
อย่าลงเล่นน้ำนัก	น้ำเหอจะพาเจ้าไป
เมื่อเข้บเจ้า	จะเล่าความไว้กับใคร
น้ำเหอจะพาเจ้าไป	ต่อใครเจ้ามาเล่า

เพลงชาน้องบทนี้กล่าวห้ามไม่ให้ลงเล่นน้ำที่ไหลเซียวเพราะอาจจะถูกน้ำพัดพาและถูก
จะเข้กัดได้ ซึ่งมีความหมายโดยนัยว่า ผู้หญิงไม่ควรที่จะหลงใหลหรือนำคำผู้ชายง่าย ๆ
เพราะอาจจะถูกผู้ชายหลอกเอาได้ คำว่า "จะเข้" ในเพลงชาน้องบทนี้ใช้เป็นสัญลักษณ์แทน
ผู้ชายนั่นเอง

หรือ

ไก่อ๊เจ้าเหอ	ว่ายน้ำตั้งแต่ไปขอเมีย
ชั้นหมากลอยน้ำเสีย	เอาไทรขอเมียละไก่อ๊เจ้า
กลับมาบอกพี่บอกน้อง	ขอเงินขอทองสักสองสามแคร์
เอาไทรขอเมียละไก่อ๊เจ้า	ชั้นหมากลอยน้ำเสีย

"ไก่อ๊เจ้า" เป็นไก่อชนิดหนึ่งมีลักษณะนิสัยกรูมกริม ในเพลงชาน้องบทนี้ ใช้เป็น
สัญลักษณ์แทนผู้ชายที่เจ้าชู้

หรือ

นกเป่ล้าเหอ	นางนกเป่ล้า
ข้าไม่ดักเจ้า	ดักแต่นางนกเขา
การไทรนางนกเป่ล้า	เอาคอมาเข้าในปวงเรา
ดักนางนกเขา	นกเป่ล้ามาพลอยตาย

"นกเป่ล้า" ในเพลงชาน้องบทนี้ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนหญิงที่เป็นแม่สื่อ คอยชักนำ
หญิงอื่นไปให้ชาย แต่กลับเป็นผู้ตกลงรักกับผู้ชายนั่นเสียเอง

หรือ

เดือนขึ้นเทอ	ขึ้นมาส่องแสง
น้ำเต้าพอทรมแกง	นางแม่หวงไว้เอาไปไหน
หวงไว้หนานหน	แมงโม้กกลางบ้านมันลักไซ
นางแม่หวงไว้เอาไปไหน	น้ำเต้าพอทรมแกง

“แมงโม้” คือแมลงภู่ เป็นแมลงชนิดหนึ่งชอบบินตอมและกินน้ำหวานในเกสรดอกไม้
ในเพลงชาน้องบพนี้ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนผู้ชาย

หรือ

ฝนตกเทอ	ตกมาฉ่ำฉ่ำ
น้ำแค้นใจแมงดา	บินมาพันไป
ที่ห้วยที่หนอง	แมงดาดอกทองหรือไม่ใช่
บินมาพันไป	ขี้ดใจแมงดา

“แมงดา” เป็นแมลงชนิดหนึ่งที่มีมักจะหลงและตายด้วยแสงไฟ ในเพลงชาน้องบพนี้ใช้
เป็นสัญลักษณ์แทนผู้หญิงที่มักมากในกามคุณ

1.2.1.3 สัญลักษณ์เกี่ยวกับธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติ

ตัวอย่าง

พระจันทร์เทอ	ขึ้นมาไรไร
แก้ปีลีปีนี้องอยู่ได้	คร่าวพี่ชายมาแต่กรุง
แก้คนสิบคนเขามาขอ	พ่อแม่ไม่ตกลง
กล่าวพี่ชายมาแต่กรุง	หน้าน้องเหมือนวงเดือน

“พระจันทร์” หมายถึง ดวงจันทร์ ในเพลงชาน้องบพนี้ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนผู้หญิง

หรือ

ชมดาวเทอ	แพรวพราวเสียหมดทั้งท้องฟ้า
ดาวเข็ดดาวเหรา	ดาวแอกแยกฟ้าดาวคั่นไถ
ดาวเหือดดาวดวงรุ่ง	สองหน่วยพวยพุ่งรุ่งมาไรไร
ดาวแอกแยกฟ้าดาวคั่นไถ	เอาไทรมาเทียมดาว

"ดาว" ในเพลงชาน้องบทนี้ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความงามความน่าพิศวง หรือ
ความฝัน

หรือ

เดือนขึ้นเทอ	ขึ้นมาเทียมปลายหมากชวาด
ราหูมาบังอาจ	ร้องจับแต่พระจันทร์
ลางบ้านเขาย่าฆ้อง	ลางบ้านเขาร้องเอาแม่ขัน
ราหูบังอาจร้องจับจันทร์	เสียงดังสนั่นในเวท

"ราหู...จับจันทร์" หมายถึง การเกิดจันทรคราส ในเพลงบทนี้ใช้เป็นสัญลักษณ์แทน
ลางร้าย หรือความยุ่งยากยุ่งเหยิงที่อาจเกิดขึ้น

หรือ

ฟ้าลั่นเทอ	ลั่นมากคึกคึก
เสียดายนาลึก	ครั้งนี้จะกลายเป็นนาตอน
ตัวฟ้าที่ไม่	จะได้เป็นป่าร้างข้างนอน
นาลึกกลับกลายเป็นนาตอน	แต่ก่อนชิงชิงพี

"ฟ้าลั่น" ในเพลงชาน้องบทนี้ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความเปลี่ยนแปลงที่รุนแรง

1.2.1.4 สัญลักษณ์เกี่ยวกับเครื่องใช้หรืออุปกรณ์ในการดำเนินชีวิต

ตัวอย่าง เช่น

พี่ชายเทอ	พี่ชาย
น้องแก่เหมือนจะตาย	พี่ชายเพิ่งเริ่มมาขอ
บอกย่นน้องไม่ทันสร้าง	ผ้าขาวเบิกทางน้องไม่ทันทอ
พี่ชายเพิ่งเริ่มมาขอ	ขอน้องเมื่อภายหลัง

"บอกย่น" หมายถึง ตะบันหมาก ในเพลงชาน้องบทนี้ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนคนแก่ที่
ยังไม่แต่งงาน ส่วน "ผ้าขาวเบิกทาง" หมายถึง ผ้าขาวทำบุญสำหรับห่อศพ ใช้เป็นสัญลักษณ์
แทน ความตาย

หรือ

ปลูกรักเหอ	ปลูกไว้ริมหลัง
รักกันจริงจังจริง	โยไม่ทอดพาน ¹ ให้พี่ไต่
คนอื่นเขาทอดกับไม้แก่น	แต่หัวแหวนมาทอดกับไม้ไผ่
พี่ไม่กล้าไต่	ไม่ทอดพานข้ามมารักกัน

"ทอดพาน" คือทอดสะพาน หมายถึง การแสดงกริยาทำทางเป็นทำนองอยากติดต่อด้วย "สะพาน" ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งที่ทำให้ชาย-หญิงเกิดความสนิทสนมกัน คำว่า "ไม้แก่น" ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความมั่นคง ส่วน "ไม้ไผ่" ใช้เป็นสัญลักษณ์แทน ความไม่มั่นคง

หรือ

บ้านนี้เหอ	มีสระออกบ้าน
น้ำใสสะอาด	ใครไม่ปลูกบัว
ลูกสาวใหญ่ใหญ่	ทรงไว้ไซ ² ไม่ท้าว
ทรงไว้ให้ชั่ว	อายหน้าพระมารดา

"สระ" ในเพลงชาน้องบพนี้ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน ส่วน "บัว" ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนผู้ชาย หรือสามี

การใช้สัญลักษณ์ในเพลงชาน้องที่มีความหลากหลาย ซึ่งส่วนมากเป็นสิ่งที่อยู่ในธรรมชาตินั้น แสดงให้เห็นว่าการแต่งเพลงชาน้องซึ่งเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นโบราณก็มีขนบนิยมในการนำเอาธรรมชาติมาเป็นองค์ประกอบของบทเพลง เพื่อสร้างความงามเช่นเดียวกับวรรณคดีอื่น และยังแสดงให้เห็นอีกว่ามนุษย์กับธรรมชาติมีความผูกพันอย่างแนบแน่นมาแต่สมัยโบราณแล้วด้วย

¹ พาน - สะพาน

² ไซ - ทำไม้

1.2.2 ความเปรียบ

การใช้ความเปรียบเป็นกลวิธีในการสร้างคุณภาพของภาษา ให้มีประสิทธิภาพในการสื่อสาร หรือ "เป็นลักษณะของการใช้ถ้อยคำเพื่อจะสร้างพลังให้แก่การสื่อสาร" (ดวงมน จิตรจันทน์, 2536 : 113) ความเปรียบจึงเป็นภาษาที่มีความกระชับและให้ความเข้าใจได้ชัดเจนกว่าภาษาปกติ กล่าวได้ว่า "เป็นภาษาที่ช่วยให้เกิดมโนทัศน์หรือจินตภาพได้ชัดเจนหรือกว้างขวางกว่าภาษาตรงไปตรงมา" (วิภา กงกะนันทน์, 2533 : 35)

ลักษณะเด่นของภาษาความเปรียบอยู่ที่การนำเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากล่าวถึง หรือเปรียบเทียบกับสิ่งที่ต้องการจะกล่าวถึง เพื่อให้สิ่งนั้นอธิบายหรือแสดงลักษณะอาการหรือคุณภาพของสิ่งที่ต้องการกล่าวถึงให้เกิดจินตภาพขึ้นโดยไม่ต้องพรรณนาให้ยืดเยื้อ ความเปรียบมีหลายประเภทตามลักษณะและจุดมุ่งหมายของการแสดงออก ที่ปรากฏมากในภาษาไทยมี 5 ประเภท คือ บุคลาธิษฐาน ความเปรียบประชด ความเปรียบแสดงแนวเทียบ ความเปรียบอิงแนวเทียบ และความเปรียบเกินจริง (ดวงมน จิตรจันทน์, 2536 : 113-129)

ความเปรียบที่ปรากฏเด่นชัดในเพลงชาनोंงวิเคราะห้ได้ ดังนี้

1.2.2.1 บุคลาธิษฐาน

1.2.2.2 ความเปรียบแสดงแนวเทียบ

1.2.2.3 ความเปรียบอิงแนวเทียบ

1.2.2.4 ความเปรียบเกินจริง

1.2.2.1. บุคลาธิษฐาน

บุคลาธิษฐานเป็นความเปรียบที่ผู้แต่ง"สร้างชีวิตวิญญาณให้แก่สรรพสิ่ง ไม่ว่าสิ่งนั้น ๑ เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม ให้มีอากัปกริยาหรือความรู้สึกนึกคิดเหมือนมนุษย์" (วันเนาว์ ยุเติน, 2530 : 183)

บุคลาธิษฐานที่ปรากฏในเพลงชาน้องมี 2 ลักษณะ คือ

ก. สร้างชีวิตวิญญานให้แก่สิ่งที่ไม่มีชีวิต

ข. สร้างชีวิตวิญญานให้แก่สิ่งที่มีชีวิต

ก. สร้างชีวิตวิญญานให้แก่สิ่งที่ไม่มีชีวิต

บุคลาธิษฐานลักษณะนี้ในเพลงชาน้อง เป็นการสร้างชีวิตวิญญานให้แก่ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติให้แสดงอาการเช่นเดียวกับบุคคล เพื่อแสดงภาพหรือบรรยากาศให้เกิดจินตนาการขึ้นใจผู้รับ

ตัวอย่าง เช่น

เดือนขึ้นเหอ	ขึ้นมาเทียมปลายยาง
จะเข้าไปทนาง	สากลัวมารดาจะเดิน ¹
โก่เหออย่าพ่อซัน	หวันเหออย่าพ่อเมลิน ²
สากลัวมารดาจะเดิน	หวัเห็น ³ ความรักกัน

เพลงชาน้องบทนี้สร้างชีวิตให้ "หวัน" คือ ดวงอาทิตย์ แสดงกริยา "เมลิน" คือ ลีมตา ซึ่งเป็นอาการของคนก่อนจะตื่นนอนที่ค่อย ๆ ขยับเปลือกตาที่เปิดอยู่ให้เปิดกว้างออกจนมองเห็นได้ชัด นอกจากคำว่า "เมลิน" จะสัมผัสสระกับคำว่า "เดิน" แล้ว ยังมีความหมายและให้ความรู้สึกที่เชื่อมโยงกับคำว่า "เดิน" คือ เดิน ได้อย่างกลมกลืนอีกด้วย เพราะเมื่อ "หวัน.....เมลิน" คือดวงอาทิตย์ขึ้นแล้ว สิ่งที่จะตามมาคือโก่ซันและมารดาจะตื่นนอน อาการ "เมลิน" ของดวงอาทิตย์นั้น เป็นอาการที่ "มารดา" จะต้องกระทำก่อนที่จะ "เดิน" ให้ความรู้สึกตื่นเต้นรับกับสถานการณ์ที่ "จะเข้าไปทนาง" ในเวลากลางคืนที่บรรยากาศเงียบสงัด การออกปากห้ามว่า "โก่เหออย่าพ่อซัน" และ "หวันเหออย่าพ่อเมลิน" ยิ่งทำให้เกิดความรู้สึกตื่นเต้นและกลัวว่าการกระทำนั้นอาจจะไม่ทันการหรือไม่สำเร็จ เพราะ "สากลัวมารดาจะเดิน" เสียก่อน การบุคลาธิษฐานโดยสร้างชีวิตวิญญานให้ดวงอาทิตย์แสดงอาการเช่นเดียวกับบุคคล จึงสามารถสร้างความรู้สึกตื่นเต้นได้อย่างน่าประทับใจ

1 เดิน - ตื่น

2 เมลิน - ลีมตา

3 หวัเห็น - ห่างเห็น

หรือ

เดือนขึ้นเทอ	ขึ้นมาเทียบปลายหมากขवाद
ราหูมาบังอาจ	ร้องจับแต่พระจันทร์
लगบ้านเขาย่าม้อง	लगบ้านเขาร้องเอาแม่ขัน
ราหูบังอาจร้องจับจันทร์	เสียงดังสนั่นในเวหา

เพลงชาน้องบทนี้สร้างชีวิตให้กับ "ราหู" ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นผีที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ จันทรคราส ให้แสดงอาการ "ร้องจับ" เพื่อสร้างความรู้สึกรู้สึกตื่นตื้นในปรากฏการณ์ดังกล่าว การ "ร้องจับ" ในบริบทของเพลงชาน้องบทนี้ มิใช่เป็นการร้องให้พุ่มพวยเพราะเศร้าโศกเสียใจแต่เป็นการร้องคำรามอย่างเสียงดังให้ผู้อื่นเกิดความหวาดกลัว เพื่อจะได้ทำการอื่นต่อไปอย่างรวดเร็ว และรุนแรง คือ "ร้อง" และ "จับ" อย่างต่อเนื่องกัน จนทำให้เกิด "เสียงดังสนั่นในเวหา" ฉะนั้น การสรวมวิญญานให้ "ราหู" แสดงอาการ "ร้องจับ" นั้น ทำให้การบรรยายถึงบรรยากาศในคืนที่เกิดจันทรคราสที่ว่า "लगบ้านเขาย่าม้อง" และ "लगบ้านเขาร้องเอาแม่ขัน" นั้น มีความสมจริงมากยิ่งขึ้น ซึ่งนอกจากจะแสดงให้เห็นว่าการเกิดจันทรคราส เป็นปรากฏการณ์ที่ตื่นตาตื่นใจแล้ว ยังให้ภาพของบุคคลที่กำลังตื่นตื้นกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วย

ข. สร้างชีวิตวิญญานให้แก่สิ่งที่มีชีวิต

บุคคลาธิษฐานลักษณะนี้ในเพลงชาน้องเป็นการสร้างชีวิตวิญญานให้แก่สัตว์ต่าง ๆ เช่น สัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ และแมลง ให้มีอาการเช่นเดียวกับบุคคล เพื่อแสดงให้เห็นภาพหรือบรรยากาศให้ปรากฏชัดเจนขึ้นในใจผู้รับ

ตัวอย่าง เช่น

เดือนหกเทอ	คางคกโกนนา
อีเตี้ยตอจนกล้า	ปูนาช่วยดำ
หอยข้าวหอยโง่	กิ้งกิ้งย่งอ่า
ปูนาช่วยดำ	ค้ำค้ำส่งนมลูก

เพลงชาน้องบทนี้ ให้ภาพของชาวนาโดยเฉพาะผู้หญิงที่ช่วยกันทำนาอย่างสามัคคี โดยกำหนดให้สัตว์ต่าง ๆ แสดงการกระทำเช่นเดียวกับบุคคล ดังที่ว่า "คางคกโกนนา"

"อียิปต์ถอนกล้า" "ปูนาช่วยดำ" และ "หอยข้าวหอยโข่ง โกงโค้งย้งค่า" จะเห็นว่า การไถนา การถอนกล้า การดำนา และการโกงโค้ง (การก้มลงดำนา) การกระทำเหล่านี้เป็นการกระทำของบุคคลซึ่งสัตว์ไม่สามารถกระทำได้ แต่เมื่อนำมาใช้เป็นการกระทำของสัตว์ต่าง ๆ ดังกล่าว แทนที่จะทำให้เห็นภาพของสัตว์เหล่านั้นกำลังไถนา ถอนกล้า หรือดำนา กลับทำให้เห็นภาพของชาวนาหลายคนกำลังช่วยกันทำนาอย่างขะมักเขม้น เพราะสัตว์ที่ผู้แต่งกำหนดให้แสดงออกอย่างบุคคลนั้น เป็นเสมือนตัวแทนของชาวนาที่แบ่งงานกันทำอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ในแง่ของจำนวนของชาวนาก็ไม่จำกัดตายตัว เพราะมีได้บั้งชี้ถึงจำนวนของสัตว์ที่นำมาบุคลาธิษฐาน จึงอาจนึกเห็นได้ว่ามีได้มากกว่าหนึ่ง ซึ่งยิ่งทำให้เห็นภาพของชาวนาที่ร่วมมือร่วมใจกันทำนาอย่างชัดเจนขึ้น

หรือ

ปลาฉลามทะเล	คิดอ่านมาของนางลูกเมละ
ปลาลิ้นหมาดำทะเล	ว่าลูกนางเมละนั้นมันใหญ่
ปลาวาฬกริวโกรธ	โดดถีปลาลิ้นหมาปากเบี้ยวไป
ปลาโสดปลาไหล	ตกใจวิ่งลงหนอง

เพลงชาनोंงบทนี้ สร้างชีวิตวิญญูณให้สัตว์หลายชนิดแสดงอาการต่าง ๆ เช่นเดียวกับบุคคล ดังที่ว่า "ปลาฉลาม...คิดอ่านมาของนางลูกเมละ(ปลาโล้ตัน)" "ปลาลิ้นหมา...ดำทะเล(ดำหนิ)" "ปลาวาฬกริวโกรธ (และ) กระโดดถีปลาลิ้นหมาปากเบี้ยวไป" และ "ปลาโสดปลาไหล ตกใจวิ่งลงหนอง" การที่ผู้แต่งกำหนดให้ปลาต่าง ๆ แสดงอาการอย่างบุคคลดังกล่าวนั้น ทำให้เห็นภาพแห่งความซุลมุนวุ่นวายที่เกิดจากบุคคลทะเลาะวิวาทกันอย่างชัดเจน เพราะปลาแต่ละชนิดเป็นเสมือนตัวแทนของบุคคลแต่ละคนที่ทำให้เกิดเหตุการณ์นี้ขึ้น ซึ่งถ้าไม่ใช้ความเปรียบบุคลาธิษฐานเช่นนี้ ก็จะต้องพรรณนาหลายข้อหลายข้อกว่าจะแสดงให้เห็นภาพดังกล่าวนี้ได้

ตัวอย่างที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าบุคลาธิษฐานที่ปรากฏในเพลงชาनोंงนั้น มีทั้งบุคลาธิษฐานที่สร้างชีวิตวิญญูณให้แก่สิ่งที่ไม่มีชีวิตและมีชีวิต ในลักษณะแรกมักเป็นการสร้างชีวิตวิญญูณให้แก่ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ส่วนในลักษณะหลังนั้นมักเป็นการสร้างชีวิตวิญญูณให้แก่สัตว์ต่าง ๆ ทั้งสองลักษณะมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงภาพหรือบรรยากาศให้ปรากฏชัดเจนขึ้นในใจผู้รับ เช่นเดียวกัน

1.2.2.2. ความเปรียบแสดงแนวเทียบ

ความเปรียบแสดงแนวเทียบเป็น "ความเปรียบที่ต้องการอธิบายลักษณะของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (ไม่ว่านามธรรมหรือรูปธรรม) โดยนำไปเปรียบเทียบกับอีกสิ่งหนึ่งซึ่งมักเป็นรูปธรรมที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว สิ่งที่น่ามาเปรียบเทียบกันเป็นสิ่งที่เห็นได้ว่ามีส่วนพ้องต้องกันอยู่ ผู้อ่านจึงจำเป็นต้องพิจารณาว่า ผู้ประพันธ์ต้องการเน้นลักษณะใดในการแสดงแนวเทียบนั้น" (ดวงมน จิตรจำนงค์, 2536 : 119) ในเพลงชาनोंงปรากฏว่ามีความเปรียบประเภทนี้อยู่มาก ซึ่งสังเกตได้จากการใช้คำว่า "เหมือน" ในการแสดงแนวเทียบ ซึ่งแบ่งตามจุดมุ่งหมายของการเปรียบเทียบได้ 2 ลักษณะ คือ

- ก. อธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม
- ข. อธิบายสิ่งที่เป็นรูปธรรม

ก. อธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม

ความเปรียบแสดงแนวเทียบลักษณะนี้ในเพลงชาनोंง พบว่าสิ่งที่น่ามาใช้เปรียบเทียมนั้น มีทั้งสิ่งของ อากา และการกระทำของคนหรือสัตว์ โดยนำสิ่งนั้นมาเปรียบเทียบกับภาวะหรืออาการซึ่งเป็นนามธรรม มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นลักษณะของสิ่งที่ถูกเปรียบเทียมนั้น และแสดงความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

ตัวอย่าง เช่น

ฝนตกเหอ	ฝนพรัดมันตกไม่วายเว้น
ในใจของน้องเหมือนกึ่งเต็น	ความฝันไม่เว้นสักเวลา
ตื่นได้แต่แรกไก่อั้น	ไปแก้ความฝันกับพระมารดา
ความฝันไม่เว้นสักเวลา	พี่ของน้องยากคนเดียว

พรรณนาให้เห็นถึงภาวะของจิตใจ โดยนำเอาลักษณะของ "กึ่งเต็น" มาเปรียบเทียบบดงที่ว่า "ในใจน้องเหมือนกึ่งเต็น" ภาวะของจิตใจนั้นเป็นนามธรรม ยกที่จะอธิบายให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ ส่วน "กึ่งเต็น" เป็นสัตว์เล็ก ๆ คล้ายหาก ดืดแกง ชอบบอยู่ในน้ำหรือที่ชื้นแฉะ ลักษณะเด่นของกึ่งเต็นคือ ดืดแกง ฉะนั้น เมื่อนำเอาลักษณะของกึ่งเต็นที่ "ดืดแกง" นั้นเปรียบเทียบกับภาวะของจิตใจ ย่อมแสดงให้เห็นถึงภาวะของจิตใจที่กำลังสับสนกระวนกระวายได้อย่างชัดเจน

หรือ

สุดจิตเหอ	สุดคิดพี่แล้วแก้วกลอยใจ
ไม่มีธุระพี่ไม่ไป	จะอยู่โลกมกลอยใจให้หายรัก
<u>ในอกพี่เหมือนหินถ่วง</u>	<u>ในทรวงพี่เหมือนศรปัก</u>
จะอยู่โลกมกลอยใจให้หายรัก	มีกรรมจำซักไป

แสดงให้เห็นถึงภาวะของจิตใจที่ทุกข์ระทม โดยใช้ความเปรียบแสดงแนวเทียบว่า "ในอกพี่เหมือนหินถ่วง ในทรวงพี่เหมือนศรปัก" "ในอก" และ "ในทรวง" นั้นแท้จริงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ผู้แต่งแยกออกเป็นสองคำ คล้ายจะเป็นการเผยให้เห็นถึงภายในใจระดับหนึ่งก่อนที่จะแสดงแนวเทียบเพื่อแสดงให้เห็นถึงภาวะของจิตใจในระดับที่ลึกยิ่งขึ้น สิ่งที่ผู้แต่งนำมาแสดงแนวเทียบและนำพิจารณาคือ "หิน" และ "ศร" "หิน" เป็นมวลของแข็งที่ประกอบด้วยแร่ชนิดเดียวหรือหลายชนิดรวมตัวกันอยู่ตามธรรมชาติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530 : 872) ลักษณะเด่นของหินคือมีน้ำหนักมากกว่าวัตถุอื่น ๆ โดยทั่วไปเมื่อเทียบในขนาดที่เท่ากัน ส่วน "ศร" นั้น เป็นอาวุธชนิดหนึ่งที่ใช้ยิงด้วยธนูหรือหน้าไม้ให้ลัดลูกแล่นออกไป ผู้ที่ถูกศรจะได้รับความเจ็บปวดและอาจถึงตายได้ นอกจากนี้ "ศร" ยังมีความหมายโดยนัยยะที่เกี่ยวเนื่องกับความรักด้วย ดังนั้น เมื่อนำเอา "หิน" ซึ่งมีลักษณะเด่นที่น้ำหนักและ "ศร" ซึ่งมีจุดเน้นที่ผลของการใช้ดังกล่าวมาแสดงสภาวะของจิตใจ ดังที่ว่า "ในอกพี่เหมือนหินถ่วง ในทรวงพี่เหมือนศรปัก" นั้น ย่อมแสดงให้เห็นถึงความทุกข์ระทมอันเนื่องมาจากการพลัดพรากคนรักได้อย่างน่าเห็นใจ

ความเปรียบแสดงแนวเทียบลักษณะนี้ปรากฏน้อย ที่มีอยู่เป็นการแสดงแนวเทียบเพื่ออธิบายสภาวะของจิตใจเป็นสำคัญ

ข. อธิบายสิ่งที่เป็นรูปธรรม

ความเปรียบแสดงแนวเทียบลักษณะนี้ในเพลงชาनों พบว่าสิ่งที่นำมาใช้เปรียบเทียบนั้น มีทั้งสิ่งของ สัตว์และอาการแสดงออกของสัตว์ โดยผู้แต่งนำสิ่งเหล่านี้มาเปรียบเทียบเพื่อแสดงลักษณะอาการหรือคุณภาพของสิ่งที่ต้องการกล่าวถึงให้ผู้รับเห็นภาพได้อย่างชัดเจน

ตัวอย่าง เช่น

ลมพัดเทอ	พัดมารายรายฉวยทางตา
<u>นางคิ้วเห็นเดินนาตมา</u>	<u>เหมือนหงส์ลีลาจากผ้าทอง</u>
ช่างนอกทั้งโลกี	เปรียบนางคนนี้ไม่มีสอง
สองแก้มแยมย่อง	ต้องใจไปทุกสิ่ง

แสดงให้เห็นถึงความสง่างามของผู้หญิงโดยเปรียบเทียบว่า "นางคิ้วเห็นเดินนาตมา เหมือนหงส์ลีลาออกจากผ้าทอง" "หงส์" "เป็นนกในนิยายถือว่าเป็นนกในตระกูลสูงมีเสียงไพเราะ...ในวรรณคดีจะอ้างการเดินทางที่งดงามอ่อนช้อยเทียบกับหงส์"(ราชบัณฑิตยสถาน, 2530 : 843) "หงส์ลีลา" จึงหมายถึงท่าเดินอย่างหงส์นั่นเอง เมื่อนำเอาเปรียบเทียบกับลีลาการเดินทางของผู้หญิง แสดงให้เห็นภาพของผู้หญิงที่สง่างามเมื่อยามก้าวเดินอย่างชัดเจน สมดังที่ว่า "ช่างนอกทั้งโลกี เปรียบนางคนนี้ไม่มีสอง"และ"สองแก้มแยมย่อง ต้องใจไปทุกสิ่ง" เลยทีเดียว

หรือ

ชูดบ่อเทอ	ชูดตอไม้แก่น
<u>น้ำใสเหมือนแวน</u>	ไม่มีใครลงอาบ
แมงกูดัวหนึ่ง	บินลงยาบยาบ
ไม่มีใครลงอาบ	ยาบยาบแมงกูดัว

แสดงให้เห็นลักษณะของน้ำที่ใสสะอาดโดยเปรียบเทียบว่า "น้ำใสเหมือนแวน" "น้ำ" เป็นของเหลวที่มีรูปทรงตามภาชนะหรือสิ่งที่มีมันปรากฏอยู่ "น้ำใส" เป็นน้ำบริสุทธิ์มีลักษณะใส ไม่มีสี ส่วน "แวน" เป็นสิ่งที่ทำด้วยแก้วหรือวัสดุใส ให้เป็นส่วนประกอบของแวนตา เมื่อนำ "แวน" มาเปรียบเทียบกับ "น้ำใส" แสดงให้เห็นถึงความใสบริสุทธิ์ของ "น้ำ" ได้อย่างชัดเจน

หรือ

แค้นใจเทอ	แค้นใจไถนาดินแห้ง
ยิ่งไกลยิ่งแล้ง	<u>แตกแห้งเหมือนรอยตีนนก</u>
ก้มแลหัวหมู ¹ ก็ซัดใจ	ก้มแลคันไถก็ซัดอก
แตกแห้งเหมือนรอยตีนนก	ซัดอกน้องทุกสิ่ง

¹ หัวหมู - ส่วนของคันไถที่พรวนดินให้พรวนดิน

แสดงให้เห็นลักษณะของผืนนาที่แห้งแล้งจนดินแตกกระแหง โดยการเปรียบเทียบว่า "แตกแหงเหมือนรอยตีนนก" "รอยตีนนก" คือรอยเท้าของนกที่เหยียบย่างหรือคืบเขี้ยวไว้บนพื้น ทำให้เห็นเป็นรอยหรือเส้นลึก เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับพื้นที่แห้งแล้ง แสดงให้เห็นลักษณะของพื้นที่แตกกระแหงอย่างชัดเจน ซึ่งสามารถสร้างความรู้สึกรันทตทศุใจอย่างยิ่งได้

หรือ

ลมพัดเทอ	พัดเอาใบชิง
<u>เฒ่า</u> นั้นหน้าเหมือน <u>ลิง</u>	มาชิงฟัวเขา
เจ้า <u>ฟัว</u> มา <u>ร้อง</u> ด่า	น้ำตา <u>เพรา</u> เพรา
มา <u>ชิง</u> ฟัว <u>เขา</u>	ร้องแล้วไม่ <u>รู้</u> อาย

แสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของผู้หญิงที่แย่งสามีคนอื่น โดยการเปรียบเทียบว่า "เฒ่า" นั้นหน้าเหมือน "ลิง" "เฒ่า" นั้น เป็นคำที่ใช้เรียกแทนชื่อผู้หญิงเพื่อแสดงน้ำเสียงเสียดสีว่าเป็นคนที่ไม่ดี ส่วน "ลิง" เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่สามารถท้อยโหนต้นไม้ได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว ลักษณะเด่นของลิงคือความคล่องแคล่วว่องไว ฉะนั้น เมื่อนำ "ลิง" มาเปรียบเทียบกับผู้หญิงที่แย่งสามีคนอื่น จึงแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมและลักษณะนิสัยของผู้หญิงคนนั้นว่าเป็นคนที่ร้ายกาจและไม่มีความละอายอย่างชัดเจน

หรือ

ไป <u>ไหน</u> เทอ	พาน้องไป <u>ด้วย</u>
<u>ขึ้น</u> เขา <u>ลง</u> ห้วย	ตัว <u>น้อง</u> ไม่ <u>อาจ</u> จะ <u>เดิน</u> ตาม
<u>ฝ่า</u> ตีน <u>น้อง</u> ซ้ำ	<u>ฝ่า</u> มือ <u>น้อง</u> ด่า <u>เหมือน</u> น้ำ <u>คราม</u>
ตัว <u>น้อง</u> ไม่ <u>อาจ</u> จะ <u>เดิน</u> ตาม	พอ <u>โฉม</u> รูป <u>งาม</u> ไป

แสดงให้เห็นถึงอาการบาดเจ็บที่ได้รับจากการเดินทาง "ขึ้นเขาลงห้วย" โดยใช้ความเปรียบแสดงแนวเทียบว่า "ฝ่าตีนน้องซ้ำ ฝ่ามือน้องด่าเหมือนน้ำคราม" "ฝ่าตีน" เป็นอวัยวะของร่างกายที่ใช้ในการเดิน ส่วน "ฝ่ามือ" ใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมักจะได้รับความเจ็บปวดหรือบาดเจ็บเสมอ ๆ ฉะนั้น เมื่อนึกถึง "ฝ่ามือ" หรือ "ฝ่าตีน" ย่อมชวนให้คิดถึงถึงสภาวะที่อวัยวะนี้สัมผัสด้วย ส่วน "น้ำคราม" คือ น้ำผสมด้วยคราม มีสีน้ำเงิน เมื่อนำน้ำครามมาเปรียบเทียบกับลักษณะของ "ฝ่ามือ" และ "ฝ่าเท้า" ที่ได้รับบาดเจ็บอย่างสาหัส ย่อมแสดงให้เห็นภาพนั้นได้อย่างชัดเจน

ตัวอย่างที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าความเปรียบแสดงแนวเทียบในเพลงชาनोंมีทั้งความเปรียบแสดงแนวเทียบที่อธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม ในลักษณะแรกปรากฏน้อย และเป็นการแสดงหรืออธิบายสภาวะของจิตใจเป็นสำคัญ ส่วนในลักษณะหลังปรากฏอยู่มากและมักเป็นการแสดงหรืออธิบายให้เห็นลักษณะของสิ่งของ อาการหรือลักษณะนิสัยของบุคคล โดยทั้งสองลักษณะจะนำเอาสิ่งของ อาการและการกระทำของคนหรือสัตว์มาใช้ในการแสดงแนวเทียบ

1.2.2.3 . ความเปรียบอิงแนวเทียบ

ความเปรียบอิงแนวเทียบ คือ "ความเปรียบแสดงลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยกล่าวถึงอีกสิ่งหนึ่งแทน เพื่ออิงความหมายจากสิ่งนั้นให้โยงไปยังสิ่งที่ประสงค์จะอธิบาย" (ดวงมน จิตรจันทรงค์, 2536 : 121) ในเพลงชาनोंปรากฏว่ามีความเปรียบประเภทนี้อยู่มากเช่นกัน สังเกตได้จากการใช้คำว่า "เป็น" ในการอิงแนวเทียบ ซึ่งแบ่งตามสิ่งที้นำมาใช้ในการอิงแนวเทียบได้ 2 ลักษณะ คือ

ก. จำนวนเป็นแนวเทียบ

ข. ใช้พืช สัตว์ สิ่งของ ธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเป็นแนวเทียบ

ก. ใช้จำนวนเป็นแนวเทียบ

ความเปรียบอิงแนวเทียบลักษณะนี้ในเพลงชาनोंสังเกตได้จากการที่ผู้แต่งนำเอาจำนวนที่รู้จักกันแพร่หลายมาใช้ เพื่อให้จำนวนนั้นอธิบายหรือแสดงลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมของบุคคลให้เห็นชัดดังที่ปรากฏจริง

ตัวอย่าง เช่น

หวันเย็นเทอ	เย็นมารินริน
คำพูดเกิดจากลิ้น	เรารู้ยูลิ้นในลิ้นลม
ชาติลูกชังก	ภายนอกโสภากายในขม
เรารู้ยูลิ้นในลิ้นลม	ขมหวานเรารู้ลิ้น

"ชาติลูกข้า" เป็นสำนวนของชาวภาคใต้ที่ใช้เปรียบเทียบกับบุคคลที่รูปร่างหน้าตาดีและพูดจาน่าเชื่อถือ แต่แท้จริงภายในเป็นคนชั่ว เมื่ออ้างสำนวนนี้มาเปรียบเทียบกับบุคคลที่ไม่มีลักษณะในการพูด ย่อมแสดงให้เห็นถึงลักษณะของบุคคลนั้นได้อย่างชัดเจนว่า "ภายนอกโสมมาข้างในขม" โดยไม่ต้องบรรยายอย่างตรงไปตรงมาให้ยืดเยื้อ ซึ่งแสดงให้เห็นทั้งภาพและได้รับความรู้สึกที่เข้มข้นยิ่ง

หรือ

น้ำไหลเทอ	ไหลมาเข้าถ้ำ
ไอ้เด็กหัวงู	อวดอ้างจะเลี้ยงเมียสาว
ไม่ก้มແຕดู	ไอ้เด็กหัวงูมันทำป่าว
อวดอ้างจะเลี้ยงเมียสาว	ไอ้เด็กหัวงู

"ไอ้เด็กหัวงู" คือ "ไอ้เผ่าหัวงู" เป็นสำนวนที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่า หมายถึงคนแก่ที่มีเล่ห์เหลี่ยมหรือกลอุบายหลอกลวงเด็กผู้หญิงในทางกามารมณ์ หรือคนแก่เจ้าเล่ห์นั่นเอง เมื่อนำสำนวนนี้มาใช้เปรียบเทียบกับผู้ชายที่ "อวดอ้างจะเลี้ยงเมียสาว" แสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของผู้ชายคนนั้นได้อย่างชัดเจน ยิ่งเมื่อบรรยายว่า "ไอ้เด็กหัวงูมันทำป่าว" อีกด้วยแล้ว ยิ่งทำให้เห็นภาพของชายแก่เจ้าเล่ห์ชัดเจนยิ่งขึ้น

หรือ

พี่ชายเทอ	ถางไร่ปลูกไพล
ค่อยถางค่อยไป	พบช่อดอกไม้ชายนักเลง
พบถ่านไฟเก่า	ไม่ทันอื้อเป่ามันติดเอง
พบช่อดอกไม้ชายนักเลง	ไปไหนเป็นเพลงนั้น

"ถ่านไฟเก่า" เป็นสำนวน หมายถึง "ชายหญิงที่เคยรักใคร่หรือได้เสียกันมาก่อน แม้เลิกร้างกันไป เมื่อมาพบกันใหม่ย่อมรักใคร่หรือปลงใจกันได้ง่ายขึ้น" (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530 : 371) เมื่อนำมาใช้เป็นความเปรียบอิงแนวเทียบในเพลงชาน้องบพนี้ ย่อมแสดงให้เห็นถึงเบื้องหลังหรือเหตุผลที่ทำให้ชายและหญิงเกิดรักกันในเวลาอันรวดเร็ว ดังที่ว่า "ไม่ทันอื้อเป่ามันติดเอง" ได้อย่างชัดเจน

หรือ

ต้นหงอนไก่เทอ	ต้นหงอนไก่
ดอกทองที่งมาใหม่	แย่งเอาผ้าเขา
ครั้นเขาร้องดำ	ทำตกเพราะเพราะ
แย่งเอาผ้าเขา	หน้าสีนเหมือนทางหลวง

"ดอกทอง" เป็นสำนวนหมายถึง หญิงใจง่ายทางประเวณี มักใช้เป็นคำด่า เมื่อนำมาใช้เป็นความเปรียบอิงแนวเทียบในเพลงบทนี้ แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของผู้หญิงที่แย่งเอาสามีคนอื่นอย่างชัดเจน ยิ่งขยายความด้วยความเปรียบแสดงแนวเทียบอีกครั้งว่า "หน้าสีนเหมือนทางหลวง" ยิ่งทำให้เห็นลักษณะนิสัยของผู้หญิงอย่างที่ว่าชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะ "ทางหลวง" หมายถึง ทางที่มีผู้คนขับขี่ยวดยานพาหนะสัญจรผ่านไปมาฆาตสลาย เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับผู้หญิง ย่อมจะบ่งชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงนั้นเป็นคนทีหน้าด้านไร้ยางอายอย่างน่าชิงชังรังเกียจชัดเจนยิ่งขึ้นอีกด้วย

ตัวอย่างที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าความเปรียบอิงแนวเทียบที่ใช้สำนวนในการอิงแนวเทียบในเพลงชาनोंมีอยู่มาก และมักเป็นการอิงแนวเทียบเพื่ออธิบายลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของบุคคลเป็นสำคัญ

ข. ใช้สัตว์ พืช สิ่งของ และปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเป็นแนวเทียบ

ความเปรียบอิงแนวเทียบลักษณะนี้ในเพลงชาनों สังเกตได้จากการใช้คำว่า "เป็น" และ "คือ" ในการอิงแนวเทียบ เพื่อแสดงความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ความรัก ความทุกข์ ความเกลียดชัง เป็นต้น

ตัวอย่าง เช่น

น้องนอนเทอ	นอนกอดหอมทองก็ร้องไห้
เอามือไปสอดกอดหอมทองไว้	ร้องไห้รำรักพี่บุญลือ
น้ำตาของเจ้าคือท่าฝน	นวลเจ้าหน้ามนคนปลายเสื่อ
ร้องไห้รำรักพี่บุญลือ	ต่อเรือพี่มาถึง

¹ ต่อเรือ - มะริน

แสดงให้เห็นถึงอาการร้องไห้อย่างรุนแรงเพราะเป็นทุกข์จากการรอคอยคนรัก โดยใช้ความเปรียบอิงแนวเทียบ ดังที่ว่า "น้ำตาของเจ้าคือท่าฝน" "น้ำตา" เป็นน้ำที่หลั่งออกมาจากตา เมื่อร้องไห้ "ฝน" เป็นน้ำที่ตกลงมาจากท้องฟ้าลงสู่ดิน "ท่าฝน" บอกถึงปริมาณของน้ำฝนว่ามีมาก เมื่ออิงความหมายของ "ท่าฝน" ให้มาเชื่อมโยงกับ "น้ำตา" แสดงให้เห็นอาการร้องไห้ที่รุนแรงเพราะความทุกข์ทรมานในการรอคอยคนรัก

หรือ

เดือนขึ้นเทอ	ขึ้นมาเทียบปลายไม้ไผ่
รักกันแต่ในใจ	ไม่เทใช้ใครไปขอให้
<u>ตัวที่เป็นแมงโก๋ทอง</u>	<u>ตัวน้องเป็นพวงดอกไม้</u>
ไม่เทใช้ใครไปขอให้	รักกันแต่ในใจ

แสดงให้เห็นถึงความทุกข์อันเนื่องมาจากความรักที่ไม่สมหวัง โดยผู้แต่งใช้ความเปรียบแสดงแนวเทียบว่า "ตัวที่เป็นแมงโก๋ทอง ตัวน้องเป็นพวงดอกไม้" "แมงโก๋ทอง" หมายถึงแมลงงู เป็นแมลงชนิดหนึ่งชอบบินตอมเพื่อดูดน้ำหวานจากเกสร "ดอกไม้" เมื่ออิงความหมายของ "แมงโก๋ทอง" มาเชื่อมโยงกับผู้ชาย (ตัวพี่) และอิงความหมายของ "ดอกไม้" มาเชื่อมโยงกับผู้หญิง (ตัวน้อง) แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายและผู้หญิงว่าย่อมจะต้องคู่กัน แต่เพลงขาน้องบทนี้ได้แสดงให้เห็นว่า ความรักก็เชื่อว่าสมหวังเอาง่าย ๆ เพราะฝ่ายชายนั้น "ไม่เทใช้ใครไปขอให้" จึงได้แต่ "รักกันแต่ในใจ" อยู่นั่นเอง ความเปรียบดังกล่าวนี้ย่อมเน้นให้เห็นถึงความทุกข์จากความรักที่ (ยัง) ไม่สมหวังได้อย่างน่าเห็นใจ

หรือ

ลูกสาวเทอ	ลูกชาวบ้านชายเล
ใครได้ใครเข	เหมือนเรือหน้าท่า
<u>เป็นปลาไม่เลือกเหยื่อ</u>	<u>เป็นเรือไม่เลือกสินค้า</u>
เหมือนเรือหน้าท่า	ใครได้ใครมาเข

แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของผู้หญิงที่มีว่ประเวณี โดยใช้ความเปรียบแสดงแนวเทียบว่า "เหมือนเรือหน้าท่า" และความเปรียบอิงแนวเทียบว่า "เป็นปลาไม่เลือกเหยื่อ เป็นเรือไม่เลือกสินค้า" ในความเปรียบแสดงแนวเทียบ "เรือหน้าท่า" หมายถึง เรือซึ่งใช้เป็นยานพาหนะรับส่งผู้โดยสารและสินค้า ไม่ว่าใครก็สามารถจะโดยสารได้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับผู้หญิงยอมแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของผู้หญิงที่มีว่ประเวณีได้อย่างชัดเจน ส่วนในความเปรียบอิงแนวเทียบ "ปลา" เป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่ในน้ำ กินพืชหรือสัตว์เล็ก ๆ ในน้ำเป็นอาหาร เมื่ออิงเอาความหมายของ "ปลา" ที่ "ไม่เลือกเหยื่อ" และอิงความหมายของ "เรือ" ที่ "ไม่เลือกสินค้า" โยงกับผู้หญิงอีกครั้ง ย่อมเน้นให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของผู้หญิงนั้นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถแสดงความรู้สึกถึงภัยของผู้หญิงที่มีว่ประเวณีได้อย่างสาสมทีเดียว

ตัวอย่างที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าความเปรียบอิงแนวเทียบลักษณะนี้ในเพลงชาनोंงมืออยู่มากทั้งความเปรียบอิงแนวเทียบที่ใช้สำนวน ใช้พืช สัตว์ สิ่งของ ธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เพื่อแสดงความรู้สึกต่าง ๆ

1.2.2.4 ความเปรียบเกินจริง

ความเปรียบเกินจริงหรืออภิปจน์โวหาร คือ " คำกล่าวอันสูงพันเกินความจริง แต่ยิ่งในทางจินตนาการ" (เปลื้อง ณ นคร, 2540 : 71) เป็นความเปรียบที่ใช้แสดงให้เห็นลักษณะหรืออาการของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายเกินจากความเป็นจริง เพื่อให้มีน้ำหนักหรือแสดงภาพของสิ่งนั้นเท่ากับที่ปรากฏจริง ๆ ในจินตภาพได้

ความเปรียบเกินจริงในเพลงชาनोंงสังเกตได้จากการใช้คำในการเปรียบเทียบว่า "เท่า" "เทียม" หรือ "ยิ่งกว่า"

ตัวอย่าง เช่น

ลูกสาวเหอ	ลูกสาวชาวบ้านตก
หัวนมเท่าครก	อกเท่าเชอบาย
ถ้าได้กับพี่	ซีเล่นต่างควาย
อกเท่าเชอบาย	ซีเล่นต่างควายถึก

แสดงให้เห็นถึงความอัปลักษณ์ของผู้หญิงคนหนึ่งโดยใช้ความเปรียบเทียบจริงว่า "หัวนมเท่าครก" และ "อกเท่าเซอบาย" ซึ่งไม่ใช่ลักษณะของผู้หญิงในความเป็นจริง แต่การนำเอา "ครก" และ "เซอบาย" มาเปรียบเทียบกับ "หัวนม" และ "อก" ตามลำดับนั้นย่อมแสดงให้เห็นรูปลักษณ์ที่น่าเกลียดของผู้หญิงดังที่ปรากฏจริงในจินตนาภาพได้อย่างชัดเจนและให้ความรู้สึกขบขันมากทีเดียว

หรือ

บ้านนี้เหอ	เขาร่ำลือว่าเสื่อยง ¹
บ่าวน้อยคึกก่ง ²	ยงยิ่งทวาเสื่อ
กลางวันห้องตกตาย	กลางคืนสมสยไม่ได้เชื่อ
ยงยิ่งทวาเสื่อ	นอนกินแต่เนื้อห้อง

แสดงให้เห็นความเก่งกาจของผู้ชาย โดยใช้ความเปรียบเทียบจริงว่า "ยงยิ่งทวาเสื่อ" หมายถึง เก่งกล้ายิ่งกว่าเสื่อ "เสื่อ" เป็นสัตว์ที่มีความดุร้ายและมีความเก่งกาจในการล่าเหยื่อซึ่งเป็นสัตว์ที่มีกำลังอ่อนแอกว่า การเปรียบเทียบว่า ผู้ชายเก่งกล้ายิ่งกว่าเสื่อนั้น ในความเป็นจริงแล้วผู้ชายไม่ได้เก่งกาจอย่างเสื่อ แต่การนำเอาลักษณะเด่นของเสื่อมาเปรียบเทียบกับลักษณะนิสัยของผู้ชาย ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเก่งกล้าของผู้ชายดังที่รู้สึกในจินตนาภาพได้อย่างชัดเจน

หรือ

นกเหวก ¹ เหอ	นางนกเหวก
บินสูงเหยียมเมฆ	เหวกเอาซี่ลม ² เป็นอาหาร
ได้ลูกมาคนหนึ่ง	ตั้งชื่อพระกุมาร
เหวกเอาซี่ลมเป็นอาหาร	สงสารนางนกเหวก

¹ ยง - ร้าย

² ก่ง - ไก่

แสดงให้เห็นถึงความสูงที่นกการเวกสามารถบินได้ โดยใช้ความเปรียบเทียบจริงว่า"บินสูงเทียมเมฆ" "เมฆ"เป็นไอน้ำที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนลอยอยู่ในอากาศในระดับที่สูงมาก เมื่อนำเอาเมฆมาเปรียบเทียบกับความสูงที่นกบิน ความสูงของกลุ่มเมฆย่อมแสดงให้เห็นถึงความสูงที่นกการเวกสามารถบินได้เท่าที่ปรากฏหรือรู้สึกจริงในจินตภาพได้อย่างชัดเจน

ตัวอย่างที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าความเปรียบเทียบจริงในเพลงชาน้องมักเป็นการนำเอาสิ่งของ สัตว์ และธรรมชาติมาใช้ในการเปรียบเทียบและมุ่งให้สิ่งนั้นแสดงภาพของสิ่งที่ต้องการจะกล่าวถึงให้ปรากฏชัดเจนขึ้นในจินตภาพ

2. เนื้อหา

ในงานสร้างสรรค์ทางวรรณศิลป์โดยเฉพาะในยุคที่มีความเจริญทางวัฒนธรรม เนื้อหาของบทประพันธ์มักจะแสดงให้เห็นความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง พร้อมกับการตีความด้วยโลกทรรศน์ของบุคคลและสังคม ที่สามารถแสดงคุณค่าของชีวิตที่จะเป็นเครื่องกำจุนสังคมให้ดำรงอยู่อย่างสันติสุข เพลงชาน้องซึ่งเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือเนื้อหาของเพลงชาน้องเป็นประสบการณ์ชีวิตอันชัดเจนของผู้แต่ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจโลกและชีวิตอย่างน่าสนใจ

ความยาวนานในการดำรงอยู่และความเรียบง่ายในรูปแบบของเพลงชาน้อง ทำให้เพลงชาน้องมีเนื้อหาที่หลากหลาย ทั้งนี้เพราะแต่ละช่วงของการดำรงอยู่เพลงชาน้องมีการขับร้องกันหลายทอดหลายต่อ ผู้ร้องอาจเป็นผู้แต่งเพลงขึ้นมาใหม่ก็ได้ แม้ว่าประสบการณ์ชีวิตที่ผู้แต่งได้ถ่ายทอดไว้ในบทเพลงนั้นจะแตกต่างกันตามยุคสมัยหรือช่วงเวลาและประสบการณ์ของผู้แต่งแต่ละคนที่อยู่ต่างถิ่นต่างที่กันก็ตาม แต่การที่บทเพลงเหล่านี้ส่งทอดข้ามเวลาและมีอิทธิพลข้ามท้องถิ่น ก็แสดงว่าผู้ส่งและผู้รับสามารถเข้าถึงสารที่เป็นลักษณะร่วมกันได้

¹ นกเหวก - นกการเวก

² ซึ่ม - ก้อนเมฆ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเพลงชาनोंจะมีแหล่งกำเนิดและผู้แต่งต่างกันตามยุคสมัยทำให้เพลงชาनोंมีลักษณะของเนื้อหาที่เป็นประสบการณ์เฉพาะอยู่ ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในการศึกษาอยู่บ้าง แต่เนื่องจากเพลงชาनोंถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางสุนทรีย์ที่มีอยู่ในธรรมชาติของมนุษย์ทุกยุคสมัย เพลงชาनोंจึงมีลักษณะของเนื้อหาที่เป็นประสบการณ์ร่วม ซึ่งผู้รับในปัจจุบันก็สามารถทำความเข้าใจได้

เพลงชาनोंเป็นงานสร้างสรรค์ที่มีเนื้อหาแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์และค่านิยมของสังคม ซึ่งนอกจากจะให้ประสบการณ์ทางอารมณ์แล้ว ยังทำให้ผู้รับได้ความรู้และความคิดเป็นประสบการณ์ทางปัญญาด้วย เพลงชาनोंจึงเป็นเสมือนเครื่องตวงคุณค่าของความ

ความเป็นมนุษย์และคุณค่าของสังคมไว้ จัดเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ดังนั้น เนื้อหาของเพลงชาनोंที่แสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ชีวิต วิเคราะห์ได้ดังนี้

- 2.1 คุณค่าของชีวิต
- 2.2 ค่านิยมของสังคม

2.1. คุณค่าของชีวิต

เพลงชาनोंซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม มีเนื้อหาเป็นประสบการณ์ชีวิต แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมที่บุคคลยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความคิดของชาวไทยภาคใต้ว่าการยึดมั่นในคุณธรรมเป็นคุณค่าของชีวิต หรือชีวิตที่มีคุณค่าจะต้องยึดมั่นในคุณธรรมนั่นเอง คุณธรรมเป็นค่านิยมอย่างหนึ่งของสังคมที่บุคคลยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะเมื่อบุคคลมีปัญหาหรือเกิดความขัดแย้งในชีวิตขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งภายใน ขัดแย้งกับผู้อื่น หรือขัดแย้งกับสังคม คุณธรรมจะเป็นเครื่องกำกับชีวิตให้บุคคลเลือกตัดสินใจและแสดงออกถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์

คุณธรรมซึ่งถือว่าเป็นคุณค่าของชีวิตที่ปรากฏในเพลงชาनों วิเคราะห์ได้ดังนี้

- 2.1.1 ความขยัน
- 2.1.2 ความรับผิดชอบ
- 2.1.3 ความซื่อสัตย์
- 2.1.4 ความกล้าหาญ
- 2.1.5 ความรอบคอบ
- 2.1.6 ความรู้จักประมาณ
- 2.1.7 ความอดทน ความมั่นคงทางจิตใจ
- 2.1.8 ความสามัคคี
- 2.1.9 ความยุติธรรม

2.1.1 ความขยัน

คุณธรรมนี้ ถ่ายทอดผ่านบทเพลงที่มีเนื้อหาเสียดสีบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการงาน แสดงให้เห็นว่าชีวิตที่มีคุณค่านั้นจะต้องมีความขยันขันแข็งในการทำงาน

ตัวอย่าง เช่น

โก่เถื่อนเหอ	ขันเทือนหั่งบ้าน
ลูกสาวขี้คร้าน	นอนให้แม่ปลุก
จวยได้ด้ามขวาน	แยงวานดั่งพลุก
นอนให้แม่ปลุก	ลูกสาวขี้คร้านการ

กล่าวเสียดสีผู้หญิงที่นอนตื่นสายเพราะความขี้เกียจ แสดงให้เห็นว่าบุคคลจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร ไม่เกียจคร้านการทำงาน เพื่อความก้าวหน้าของชีวิตในอนาคต

หรือ

พาโหมเหอ	พาโหม
ปาวน้อยไซโฉม	ขัดตายลินลา
ปาวปาวบ้านนี้	ขี้คร้านเหมือนหมา
ขัดตายลินลา	ไอ้หมาไม่พอใจ

กล่าวเสียดสีผู้ชายที่เกียจคร้าน แสดงให้เห็นว่าชีวิตที่มีคุณค่าจะต้องมีความขยัน

เพลงชาน้องที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าชีวิตที่มีคุณค่าจะต้องมีความขยันขันแข็ง
ในการทำมาหาเลี้ยงชีพ

2.1.2 ความรับผิดชอบ

คุณธรรมนี้ถ่ายทอดผ่านบทเพลงที่มีเนื้อหาเสียดสีบุคคลที่ขาดความรับผิดชอบ และ
บทเพลงที่มีเนื้อหากล่าวถึงการรับผิดชอบในหน้าที่ แสดงให้เห็นว่าชีวิตที่มีคุณค่าจะต้องมีความ
รับผิดชอบโดยเฉพาะความรับผิดชอบต่อครอบครัวและหน้าที่การงาน

ตัวอย่าง เช่น

คือน้องเทอ	น้องคือเจ้ามรรคผล
ไปเที่ยวเล่นไก่ชน	อยู่นอกเมืองพารา
น้องสาวอยู่ข้างหลัง	คือสุวรรณมาลา
พี่เล่นนอกเมืองพารา	น้องโศกอาวรณ์ใจ

กล่าวเสียดสีผู้ชายที่ไป “เล่นไก่ชน” คือการไปเล่นพนันชนไก่ และทิ้งภรรยาให้อยู่
ตามลำพังว่าเป็นคนที่ไม่รับผิดชอบ การเสียดสีบุคคลที่ไม่มีความรับผิดชอบเช่นนี้ก็เพื่อให้
ตระหนักว่าชีวิตที่มีคุณค่าจะต้องมีความรับผิดชอบ

หรือ

สุดจิตเทอ	สุดคิดพี่แล้วแก้วกลอยใจ
ไม่มีธุระพี่ไม่ไป	จะอยู่โลกกลอยใจให้หายรัก
ในอกพี่เหมือนหินถ่วง	ในทรวงพี่คือศรปัก
จะอยู่โลกกลอยใจให้หายรัก	มีกรรมจำชักไป

แสดงถึงความรับผิดชอบของผู้ชายที่มีต่อหน้าที่ ซึ่งแม้ว่าความรับผิดชอบต่อสุระนั้น
จะทำให้เกิดทุกข์เพราะจะต้องจากภรรยาอันเป็นที่รักไปก็ตาม แต่หน้าที่ที่ต้องกระทำนั้นสำคัญยิ่ง
กว่า แสดงให้เห็นว่าความรับผิดชอบเป็นคุณค่าของชีวิตที่บุคคลจะต้องยึดถือไว้เป็นหลักในการ
ทำงานเพื่อความสำเร็จในชีวิต

2.1.3 ความซื่อสัตย์

คุณธรรมนี้ถ่ายทอดผ่านบทเพลงที่มีเนื้อหาเสียดสีบุคคลที่ไม่มีสัจจะ และบทเพลงที่แสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ ความจริงใจ แสดงให้เห็นว่าคุณคนจะต้องมีความซื่อสัตย์ทั้งกาย วาจา และใจ คือมีความซื่อสัตย์ในการกระทำ การพูด และการคิดนั่นเอง

ตัวอย่าง เช่น

กาภิเทอ	อิหญิงคนนี้มันสอกกลอก ¹
หน้าไหว้หลังหลอก	ทักตอกโมนี ²
ปากษาพามิ่งไป	ทำไทรมิ่งมั่งอิกาภิ
ทักตอกโมนี	หญิงนี้อีสอกกลอก

กล่าววิพากษ์ผู้หญิงที่ปฏิบัติตนไม่ซื่อสัตย์ คือ เป็นคน "หน้าไหว้หลังหลอก" ว่าเป็น เช่นนางกาภิ ซึ่งเป็นผู้หญิงที่ถูกประณามว่าเลวทรามเพราะคบผู้ชายไม่ไว้วางใจ การกล่าวตำหนิผู้หญิงที่แสดงออกต่อหน้าอย่างลับหลังอย่างเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าความซื่อสัตย์ในการกระทำ เป็นความดีที่จะต้องยึดถือไว้ให้มั่นคง ส่วนความกลับกลอกนั้นเป็นความชั่วที่ควรละเว้น

หรือ

พูดจาเหลวไหลเหอ	เหมือนหนึ่งผูกแพไว้กับกก
พูดจាកับลูกย้ายซี้ทก	ทำให้น้องตกลงกลางหน
น้องไม่รู้เลยว่าลูกหมา	น้องนี้สัญญาว่าลูกคน
ทำให้น้องตกลงกลางหน	ให้น้องพลอยวนตาม

กล่าวเสียดสีผู้ชายที่พูดจาไม่มีสัจจะ โดยกล่าวถึงการพูดจา "เหลวไหล" คือ การพูดที่ไม่มีสัจจะ หรือ พูดจาไม่อยู่กับร่องกับรอย ถือเอาสาระไม่ได้ เหมือน "ผูกแพไว้กับ กก" จึงเป็นที่น่าชิงชังรังเกียจ

¹ สอกกลอก - กลับรอก

² ดอกโมนี - ไม่ทราบความหมาย แต่จะใช้ในความหมายที่ไม่ดีทุกครั้ง

หรือ

เดือนขึ้นเทอ	ขึ้นมาย้ายย้าย
เก้าปีสิบปีน้องอยู่ได้	คอยถ้าพี่ชายไปเมืองกรง
เก้าโหมสิบโหมมาขอ	ผมหมอไม่ตั้งหัวใจลง
คอยถ้าพี่ชายไปเมืองกรง	ใจน้องเหมือนนวงเดือน

กล่าวถึง ผู้หญิงที่รอคอยชายคนรักที่จากไปเมืองกรงอย่างมั่นใจว่าจะกลับมา แม้จะมีชายอื่น “เก้าโหมสิบโหมมาขอ” เธอก็ไม่หวั่นไหวตาม แสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ที่เธอมีต่อคนรักอย่างน่ายกย่อง

เพลงชาलोंที่มีเนื้อความเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ความซื่อสัตย์เป็นคุณค่าของชีวิต

2.1.4 ความกล้าหาญ

คุณธรรมนี้จะถ่ายทอดผ่านบทเพลงที่มีเนื้อหากล่าวถึงการรบทัพจับศึก แสดงให้เห็นว่าผู้ชายจะต้องเป็นคนมีความกล้าหาญ โดยเฉพาะในการออกสงคราม

ตัวอย่าง เช่น

น้องนอนเทอ	นอนให้หลับหลับ
พ่อไปซัดดาทัพ ¹	อยู่ที่เมืองดาหนี ²
จงมิโซคมิชัย	พ่อไปจงได้ดี
ไปทัพเมืองดาหนี	สิบปีพอมาสาว

กล่าวถึงการไป “ซัดดาทัพ” หรือการไปทำศึกสงคราม และการอวยพรให้ผู้ที่ออกศึกได้รับชัยชนะ แม้ว่าจะไม่ได้เน้นให้เห็นถึงความกล้าหาญอย่างเป็นด้านหลัก แต่การออกศึกสงครามเป็นที่เข้าใจกันอยู่ดีว่า ต้องอาศัยจิตใจที่กล้าหาญ การอวยพรว่า “จงมิโซคมิชัย” และ “พ่อไปจงโชคดี” นั้น ย่อมเป็นการส่งเสริมให้ผู้ออกศึกเกิดความรู้สึกมั่นใจและมีความกล้าหาญขึ้น

¹ ซัดดาทัพ - รบทัพ

² ดาหนี - ปัตตานี

หรือ

ดาตาเทอ	เขื่อนาวาไปฆ่าทัพ
คำคำลูกนอนไม่นอนหลับ	เชิญไปฆ่าทัพเมืองตาทน
เชิญไปเถิดพ่อไป	สองหน่ออรไทให้พ่อไปดี
เชิญไปฆ่าทัพเมืองตาทน	สักก็ปีพ่อจะมาล่าว

เพลงชาनोंงบทนี้มีเนื้อหาอย่างเดียวกับบทที่กล่าวมา คือกล่าวถึงการไปทำศึกสงคราม และการอวยพรให้ได้รับชัยชนะ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการศึกสงครามนั้นมีความสำคัญและเป็นหน้าที่ของผู้ชายที่จะต้องรับผิดชอบ และการออกศึกสงครามก็จำเป็นจะต้องอาศัยความกล้าหาญ ความกล้าหาญจึงเป็นคุณธรรมที่สังคมยกย่อง

2.1.5 ความรอบคอบ

คุณธรรมนี้จะถ่ายทอดผ่านบทเพลงที่มีเนื้อหาสอนให้บุคคลมีความระมัดระวัง แสดงให้เห็นว่าบุคคลจะต้องมีความระมัดระวังในการคิด การพูด และการกระทำ หรือสอนให้บุคคลไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตนั่นเอง

ตัวอย่าง เช่น

ขึ้นโหนดเเทอ	อย่าขึ้นให้สุดปลาย
อีพลาตพลัดลงตาย	ไม่มีใครจะคลุมเอาผีไว้
ได้ผ้าขาวมาสักผืน	เอาคลุมหัวคลุมท้าย
ไม่มีใครจะคลุมเอาผีไว้	นอนตายใต้โคนโหนด

กล่าวเตือนสติผู้ที่ "ขึ้นโหนด" หรือขึ้นต้นตาลว่า "อย่าขึ้นให้สุดปลาย" เพราะ "อีพลาตพลัดลงตาย" และ "ไม่มีใครจะคลุมเอาผีไว้" มีความหมายโดยนัยว่า บุคคลจะต้องตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาทโดยเฉพาะการทำกิจการงานที่มีความเสี่ยงสูง สรุปได้ว่าบุคคลจะต้องมีความรอบคอบในการดำเนินชีวิตนั่นเอง

¹ ทอน - เคย

² ไม่ใคร - ไม่มีใคร

³ โหนด - ต้นตาล

หรือ

ชูดบ่อเหอ	ชูดไว้ชายท่า
น้ำใสเห็นตัวปลา	พื๋อยากน้ำมาอย่าเพ่อ ¹ กิน
ยิ่งตักยิ่งใส	หัวใจของพื๋อย่ามสกิน
พื๋อยากน้ำมาอย่าเพ่อกิน	ให้พิตหนา ² ตากน้ำก่อน

กล่าวเตือนสติให้บุคคลตั้งตนอยู่ในความระมัดระวังไม่ประมาท และก่อนจะตัดสินใจหรือลงมือกระทำสิ่งใดนั้นควรคิดใคร่ครวญให้ถี่ถ้วนถี่ ดังที่ว่า “พื๋อยากน้ำมาอย่าเพ่อกิน” แต่ “ให้พิตหนาทากน้ำก่อน” หมายถึง ให้พิจารณา²น้ำที่จะดื่มเสียก่อนว่ามีความสะอาดบริสุทธิ์หรือไม่ เพราะมีฉะนั้นแล้วน้ำที่ดื่มเข้าไปอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตได้

หรือ

นกกวักเหอ	นกกวัก
รูปร่างดีดัก	มาตายด้วยไม้ไผ่ซีก
ตายห่วยหรือว่าตายหนอง	มาตายด้วยดอง ³ ที่ปูฉีก
มาตายด้วยไม้ไผ่ซีก	ฉีกซากาลิ้นห้อย

กล่าวถึงความผิดพลาดอันเกิดจากความประมาท เพื่อเตือนใจไม่ให้บุคคลตกอยู่ในความประมาทหรือกระทำตามใจตนเองจนถึงระมัดระวังถึงผลร้ายที่อาจจะเกิดขึ้นได้ เช่นเดียวกับ “นกกวัก” ที่ต้อง “มาตายด้วยไม้ไผ่ซีก” เพราะความอยากและความไม่ระมัดระวังภัย

2.1.6 ความรู้จักประมาณ

เพลงชาनोंที่แสดงให้เห็นถึงความรู้จักประมาณนั้นมีไม่มากบทหนึ่ง ที่มีอยู่แสดงให้เห็นถึงความรู้จักประมาณในเรื่องการใช้จ่ายเงินทองเป็นหลัก

¹ เพ่อ - เพิ่ง

² พิตหนา - พิจารณา

³ ดอง - กระดอง

ตัวอย่าง เช่น

น้องนอนเหอ	แม่ไปป้อนข้าวหนม ¹ มาให้เจ้า
ชื่อทั้งของหวานและของใส่พร้าว	แม่ซื้อข้าวเฒ่ามาให้กัน
<u>อย่าซื้อหลายสิ่งเจ้าโฉมตรู</u>	เมื่อพลูมันถูกเจ้าเอววัลย์
แม่ซื้อข้าวเฒ่ามาให้กัน	ปั้นกันอย่างน้อยใจ

กล่าวถึงการรู้จักประมาณว่าอย่าใช้จ่ายให้เกินตัว แต่จงใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น ดังที่ว่า "อย่าซื้อหลายสิ่งเจ้าโฉมตรู" หมายถึง อย่าซื้อของหลายอย่างโดยไม่จำเป็น ควรซื้อให้พอเหมาะพอควร ไม่ใช่จ่ายสุ่ยสุ่ยพุ่มเฟิย การรู้จักประมาณจึงเป็นคุณธรรมที่บุคคลจะต้องยึดมั่น

2.1.7 ความอดทน ความมั่นคงทางจิตใจ

เพลงชาหนึ่งที่ปรากฏคุณธรรมลักษณะนี้ แสดงให้เห็นว่า บุคคลจะต้องมีความอดทนทางใจที่จะต้องเอาชนะตัวเองไม่ให้หลงใหลไปกับสิ่งยั่วชวน และมีความอดทนทางกายที่จะต้องเอาชนะความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงานหรือการเดินทาง

ตัวอย่าง เช่น

โผกเปลเหอ	โผกไว้ช่อฟ้าปาชีลม
เทโวเทวาทกเจ็ดตองค์	มาหม่รักน้องกะไม่หวย ²
ลมพัดมาไม่โถกต้อง	มาหม่รักน้องอยู่รวยรวย
ลมพัดกะไม่หวย	ต้องด้วยความรักน้อง

แสดงให้เห็นถึงความอดทนทางใจ สอนผู้หญิงให้มีจิตใจมั่นคง ไม่หลงใหลตามคารมหรือลมปากของผู้ชายที่มาเกี้ยวพาราสี ดังที่ว่า "เทโวเทวาทกเจ็ดตองค์ มาหม่รักน้องกะไม่หวย" หรือ "ลมพัดมากะไม่หวย" แสดงให้เห็นว่าไม่วันทิวต่อสิ่งเร้าที่มากกระทบ

¹ หนม - ขนม

² หวย - ไหว , หัวใจ

หรือ

ที่ไปเทอ	พาน้องไปด้วย
พี่ขึ้นเขาและลงห้วย	ตัวน้องไม่อาจจะเดินตาม
ผาดินน้องปวดขี้	เลือดดำเหมือนน้ำคราม
ตัวน้องไม่อาจจะเดินตาม	พระโณมรูปร่างของน้อง

แสดงให้เห็นถึงความอดทนทางกายและใจ โดยกล่าวถึงการเดินทางและความทุกข์ยากลำบากในการเดินทาง ดังที่ว่า "พี่ขึ้นเขาลงห้วย" ซึ่งทำให้เห็นสภาพที่ยากลำบากต้องบุกป่าผาดง ข้ำมน้ำข้ำมคลอง กว่าจะถึงจุดหมายนั้นแสนจะเหน็ดเหนื่อยและอ่อนเพลีย ดังที่ว่า "ผาดินน้องปวดขี้ เลือดดำเหมือนน้ำคราม" แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมที่เป็นความอดทนทางกายและใจที่ผู้แต่งส่งมาได้

2.1.8 ความสามัคคี

เพลงขาน้องที่ปรากฏคุณธรรมนี้ แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีในการทำงานเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและรวดเร็ว สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขเนื่องจากสมาชิกมีความเอื้ออาทรและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ยึดมั่นในหน้าที่เป็นสำคัญ

ตัวอย่าง

เดือนหกเทอ	ดางคกโกณา
ตุ๊กแตนถอนกล้า	แมงตาช่วยดำ
หอยข้าวหอยโข่ง	โก้งโค้งยังค่า
แมงตาช่วยดำ	มันช่วยเลี้ยงลูก

กล่าวถึงการร่วมมือร่วมใจกันทำงานของชาวนา โดยใช้บุคลาธิษฐานให้ "ดางคกโกณา" "ตุ๊กแตนถอนกล้า" "แมงตาช่วยดำ" และ "หอยข้าวหอยโข่ง โก้งโค้งยังค่า" การ "โก้งโค้งยังค่า" หมายถึง การก้มลงดำนา เพลงขาน้องบทนี้จึงให้ภาพของชาวนาที่ร่วมแรงร่วมใจช่วยกันทำนา แสดงให้เห็นถึงความสามัคคี ซึ่งถือว่าเป็นคุณธรรมสำคัญของสังคม

2.1.9 ความยุติธรรม

เพลงชาनोंที่ปรากฏคุณธรรมนี้ แสดงให้เห็นว่าพ่อแม่จะต้องให้ความรักแก่ลูกอย่างเท่าเทียมกัน และผู้ปกครองจะต้องมีความยุติธรรมในการบริหาร

ตัวอย่าง เช่น

นางแม่เหอ	รักลูกอาธรรม์
รักแต่พระจันทร์	ราหูไม่รัก
เหยียบเรือให้แดง	พ่อแม่แค้นหัวใจนัก
ราหูไม่รัก	รักแต่สุดท้องเพื่อน

กล่าวตำหนิพ่อแม่ที่รักลูกไม่เท่าเทียมกัน ดังที่ว่า "รักแต่สุดท้องเพื่อน" ที่ตำหนิพ่อแม่ "รักลูกอาธรรม์" เพื่อต้องการให้เห็นว่าความยุติธรรมของพ่อแม่เป็นคุณธรรมสำคัญที่จะก่อให้เกิดความรักความอบอุ่นภายในครอบครัว เพื่อให้ตระหนักว่าความยุติธรรมเป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วย

หรือ

เดิมทีเหอ	สั่งให้พระภูมิไปจับช้าง
ชันซีให้นางโฉมปราง	นวลนางเจ้าโฉมสุริย์จันทร์
ลูกรักอัครเจ้ฟออา	แบ่งเมืองพาราไม่เท่ากัน
นวลนางเจ้าโฉมสุริย์จันทร์	พระยารักอาธรรม์เอน

กล่าวตำหนิ "พระยา" ที่ขาดความยุติธรรมในการบริหาร ดังที่ว่า "แบ่งเมืองพาราไม่เท่ากัน" การกล่าวตำหนิผู้ปกครองที่ขาดคุณธรรมสะท้อนให้เห็นว่า ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมที่ผู้ปกครองจะต้องยึดมั่นไว้ให้มั่นคง

เพลงชาनोंที่แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่าชีวิตที่มีคุณค่าจะต้องยึดมั่นในคุณธรรม เพราะคุณธรรมเป็นคุณค่าของชีวิตที่สังคมยกย่องเชิดชู

2.2. ค่านิยมของสังคม

ค่านิยม คือ "สิ่งที่ยึดถือประจำใจที่ช่วยตัดสินใจในการเลือก... ตราบใดที่มนุษย์ต้องเลือกตัดสินใจในการกระทำอยู่ มนุษย์ต้องอาศัยคุณค่าประจำตัวเป็นเครื่องกำหนด แม้แต่สิ่งที่ทำจนเคยชินเป็นนิสัย มีคุณค่าที่ชอบให้ทำเช่นนั้นกำหนดอยู่ มิฉะนั้นแล้วก็คงจะไม่ยินดีทำจนกลายเป็นนิสัย... ฉะนั้น เมื่อเกิดมาเป็นคนแล้วจะเลือกทำอะไรก็ต้องอาศัยคุณค่าที่ตนยึดถือเป็นเครื่องกำหนดทั้งสิ้น" (พัทยา สายหู, 2516 : 52-53) กล่าวได้ว่า ค่านิยมเป็นความคิดหรือการแสดงออกที่บุคคลในสังคมยอมรับร่วมกันว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต "ค่านิยมมีความสำคัญมาก" (ทัศนีย์ ทองสว่าง, 2537 : 63) เพราะนอกจากจะทำให้สังคมมีลักษณะร่วมหรือมีเอกภาพแล้ว ค่านิยมยังเป็นเสมือนระเบียบแบบแผนที่ควบคุมและส่งเสริมให้บุคคลแสดงออกถึงคุณค่าของชีวิตและละเว้นการแสดงออกในทางที่ตรงกันข้ามนี้ แม้ว่าค่านิยมจะไม่มี ความศักดิ์สิทธิ์เช่นเดียวกับกฎหมายบ้านเมือง แต่ผู้ที่ฝ่าฝืนย่อมจะถูกตำหนิติเตียนเป็นการลงโทษจากสังคม ค่านิยมอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเราอาจเรียนรู้ได้ การศึกษาเพลงชาโนอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมทำให้เข้าใจถึงค่านิยมของสังคมภาคใต้ในอดีตได้ ซึ่งย่อมแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของชีวิตที่บุคคลยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตด้วย

ค่านิยมของสังคมที่ปรากฏในเพลงชาโน วิเคราะห์ได้ดังนี้

2.2.1 การปฏิบัติตนตามเพศของตน

2.2.2 การเลือกคู่ครอง

2.2.3 การแต่งงาน

2.2.4 การครองรักครองเรือนและการสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว

2.2.5 การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรม

2.2.6 การส่งเสริมและบำรุงพุทธศาสนา

2.2.7 การภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

2.2.1 การปฏิบัติตนตามเพศของตน

เพลงชาनोंงที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามเพศของตนมีดังนี้

2.2.1.1 ผู้หญิงต้องรักษานวลสงวนตัว ไม่คบหาสมาคมกับผู้ชายจนกว่าจะแต่งงานตาม
ประเพณี

2.2.1.2 ผู้หญิงต้องมีความสามารถเป็นแม่บ้านและช่วยเหลือครอบครัวประกอบอาชีพ

2.2.1.3 ผู้ชายต้องมีความรู้

2.2.1.4 ผู้ชายต้องมีความกล้าหาญ เป็นที่พึ่งของผู้หญิงได้

2.2.1.5 ผู้ชายต้องไม่ลุ่มหลงในสิ่งเสพติดและการพนัน

2.2.1.6 ผู้ชายต้องขยันขันแข็ง

2.2.1.7 ผู้ชายต้องประพฤติตนให้เชื่อถือได้ ไม่โลเลเหลวไหล

2.2.1.1 ผู้หญิงต้องรักษานวลสงวนตัว ไม่คบหาสมาคมกับผู้ชายจนกว่าจะแต่งงานตามประเพณี
ตัวอย่าง เช่น

หมากอ่อนเหอ	ผ่าน้ำแล่นล่องทั้งสองสี่
พอเยื่อพอเปลือกเจ้างามดี	ราศีของเจ้าไม่เศร้าหมอง
รูปร่างของเจ้าดีดัก	เหตุโดยยอตรักมาดอกทอง
ราศีของเจ้าไม่เศร้าหมอง	ให้คนมันสองเล่น

กล่าวเสียตีสู่หญิงที่ไม่รักษานวลสงวนตัว คบหาสมาคมกับผู้ชายก่อนที่จะแต่งงานตาม
ประเพณี ซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ดังที่ว่า “รูปร่างของเจ้าดีดัก เหตุโดยยอตรักมาดอกทอง”
หรือ

ลูกสาวเหอ	ลูกสาวบ้านชายเล
ใครได้ใครเซ	เหมือนเรือหน้าท่า
เป็นปลาไม่เลือกเหยื่อ	เป็นเรือไม่เลือกสินค้า
เหมือนเรือหน้าท่า	ใครได้ใครพาเซ

กล่าวเลียดสีผู้หญิงที่ไม่รักนวลสงวนตัว ปล่อยตัวไปตามผู้ชายไม่เลือกหน้า ดังที่ว่า "ใครได้ใครเซ เหมือนเรือหน้าท่า" แสดงว่าสังคมเหยียดหยามความประพฤติกี่เสื่อมเสียในการคบหาสมาคมกับผู้ชาย

หรือ

บ้านนี้เหอ	มีต้นผักกูด
นุ้ยนุ้ย ¹ หิดหิด	กวนพอกกวนแม่จะเอาผัว
เดียวก่อนสาวเหอ	ให้แม่หลบ ² มาแต่ยก ³ วัว

เนื้อความเลียดสีเด็กผู้หญิงที่สนใจผู้ชายก้อยวัยสมควร ดังที่ว่า "นุ้ยนุ้ยหิดหิด กวนพอกกวนแม่จะเอาผัว" แสดงว่าสังคมตำหนิผู้หญิงที่สนใจผู้ชายก่อนวัยสมควร

หรือ

ต้นแบกเหอ	ไม่ชื่อว่าต้นแบก
บ้านเมืองแค่อยู ⁴ กับแต่แรก	แปลกกันมาทุกสิ่ง
คนแต่ไรแต่ก่อน	ชายตามวอนหาหญิง
หมั้นแปลกมาทุกสิ่ง	หญิงวอนหาชาย

กล่าวเลียดสีผู้หญิงที่ตามผู้ชายเพราะผิดธรรมเนียม ดังที่ว่า "คนแต่ไรแต่ก่อน ชายตามวอนหาหญิง หมั้นแปลกทุกสิ่ง หญิงวอนตามชาย" แสดงให้เห็นว่าสังคมรังเกียจผู้หญิงที่ตามผู้ชาย

เพลงชานองที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงจะต้องรักษานวลสงวนตัว ไม่คบหาสมาคมกับผู้ชายก่อนที่จะแต่งงานตามประเพณี เพราะในสังคมนั้น ผู้ชายจะเป็นฝ่ายเลือกผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงถูกเพ่งมองกว่าผู้ชาย จึงต้องมีความเข้มงวดในความประพฤติดด้วย

¹ นุ้ยนุ้ย - เด็กเด็ก

² หลบ - กลับ

³ ยก - ไล่

⁴ แค่อยู - ปัจจุบัน

2.2.1.2 ผู้หญิงต้องมีความสามารถเป็นแม่บ้านและช่วยเหลือครอบครัวประกอบอาชีพ
ตัวอย่าง เช่น

ลูกสาวเหอ	ลูกสาวบ้านห้วนอน ¹
สั่งให้แกงบอน	ตั้งแต่เช้าจนเที่ยง
สั่งให้แกงปลาตุก	จุกลงทั้งเสียง
ดอกทองเนื้อเกลี้ยง	น้ำหน้าจะเลี้ยงผ้า

กล่าวเสียดสีผู้หญิงที่ขาดความเอาใจใส่ในการทำกับข้าว ดังที่ว่า “สั่งให้แกงบอน ตั้งแต่เช้าจนเที่ยง” และ “สั่งให้แกงปลาตุก จุกลงทั้งเสียง” แสดงให้เห็นว่าสังคมตำหนิผู้หญิงที่มักง่ายในการทำกับข้าว เพราะแม้แต่ทำกับข้าวก็ยังไม่เป็น แล้วจะดูแลสามีได้อย่างไร

หรือ

บ้านนี้เหอ	เขาร้าเขาลือว่าสาวมาก
สาวครกสาวสาก	สาวเชือกสาวปอ
สาวโทกและสาวฝ้าย	สาวไม่รู้ทอ
สาวเชือกสาวปอ	สาวไม่รู้ทอโทก

กล่าวเสียดสีผู้หญิงที่ไม่มีความสามารถในการทอผ้า ดังที่ว่า “สาวโทกสาวฝ้าย สาวไม่รู้ทอ” เพราะในสมัยก่อนผู้หญิงส่วนมากจะสามารถทอผ้าใช้เองได้ การที่ผู้หญิงสามารถทอผ้าได้สวยงามแสดงว่าเป็นคนที่มีความละเอียดละออ เป็นคนที่สังคมยกย่อง

หรือ

ไก่เถื่อนเหอ	ขันเทือนหังบ้าน
ลูกสาวซี้คร้าน	นอนให้แม่ปลุก
แม่ฉวยด้ามขวาน	แยงวานดังพลุก
นอนให้แม่ปลุก	ลูกสาวซี้คร้านการ

¹ ห้วนอน - ทิศใต้

เสียดสีผู้หญิงที่นอนตื่นสายเพราะขี้เกียจทำงาน ดังที่ว่า “ลูกสาวขี้คร้าน นอนให้แม่ปลุก” แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงจะต้องมีความขยันขันแข็งในการทำงาน หากไม่แล้วก็จะถูกตำหนิจากสังคมได้

เพลงชาอ่อนที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงคือแม่บ้าน ซึ่งจะต้องดูแลงานบ้านให้เรียบร้อยและช่วยเหลือครอบครัวในการประกอบอาชีพ

2.2.1.3 ผู้ชายต้องมีความรู้

ตัวอย่าง เช่น

โก่ดำเทอ	สองรังมวนเมียน ¹
รูปหงส์ทรงพ้อเหมียน ²	นอ โม ไม่รู้สักตัว
นอ โม กอ ข้อ	รู้มั่งหรือพ้อทูนหัว
นอ โม ไม่รู้สักตัว	รูปหงส์ช่างทรงเหมียนเทอ

กล่าวเยาะเย้ยผู้ชายที่ไม่มีความรู้ ดังที่ว่า “รูปหงส์ทรงพ้อเหมียน นอ โม ไม่รู้สักตัว” แสดงให้เห็นว่าสังคมยกย่องผู้ชายที่มีความรู้ และไม่ยอมรับผู้ชายที่ไม่มีความรู้

หรือ

ลูกสาวเทอ	ลูกสาวเรีนออก
ตัวขาวเหมือนนกกล้วยปอก	หาผ้าที่ห้วงม ³
ถ้าได้กับพี่เณรเรา	พอควรพอสม
หาผ้าที่ห้วงม	ไม่สมสักเม็ดเดียว

กล่าวเสียดสีผู้หญิงที่แต่งงานกับผู้ชายที่ไม่มีความรู้ ดังที่ว่า “หาผ้าที่ห้วงม” แสดงให้เห็นว่าสังคมยกย่องผู้ชายที่มีความรู้และรังเกียจผู้ชายที่ไม่มีความรู้

¹ มวนเมียน - ไม่เป็นระเบียบ

² เหมียน - เสมียน

³ ห้วงม - ไม้เง้า

หรือ

คือน้องเหอ	คือกล้วยมังคลาเจ็ดกาบ
เชิญนั่งลงให้ราบ	กราบน้องให้ด้วยสักสามที
เรียน นอ โม กอ ข้อ	รู้บ้างหรือพอเนื้อดี
กราบน้องให้ถ้วนสักสามที	น้องจะชี้ตัว นอ ให้

เยาะเย้ยผู้ชายที่ไม่รู้หนังสือ ดังที่ว่า "เรียน นอ โม กอ ข้อ รู้บ้างหรือพอเนื้อดี" แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงไม่ยอมรับผู้ชายที่ไม่มีความรู้ ซึ่งสะท้อนว่าสังคมก็ไม่ยอมรับผู้ชายที่ไม่มีความรู้

เพลงชาน้องที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้ชายจะต้องมีความรู้ โดยเฉพาะการอ่านออกเขียนได้ เพราะผู้ชายได้รับโอกาสจากสังคมให้เป็นหัวหน้าครอบครัวและเป็นผู้นำสังคม จึงต้องมีความรู้ หากไม่มีความรู้จะได้รับการดูถูกเหยียดหยาม

2.2.1.4 ผู้ชายต้องมีความแข็งแกร่งและกล้าหาญ เป็นที่พึ่งของผู้หญิงได้

ตัวอย่าง เช่น

พี่ไปเหอ	หัวใจน้องเต้นตึกตึก
พี่ไปรบศึก	ใครเลยจะพาน้องยาหนี
พอได้ยินเสียงฟ้าลั่น	หัวใจน้องพร่นอยู่ทุกที
ใครเลยจะพาน้องยาหนี	ยามพี่ไปรบศึก

เห็นถึงความวิตกของผู้หญิงเมื่อสามีจากไปรบศึก การไปรบศึกเป็นหน้าที่ของผู้ชาย และเป็นภารกิจที่กล้าหาญของผู้ชาย ส่วนการที่ผู้หญิงหวั่นวิตกเมื่อสามีจากไกลนั้น แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของผู้หญิงว่าผู้ชายเป็นที่พึ่งทั้งทางกายและใจ

หรือ

คือน้องเหอ	คือพร้าวทางทัก
กับหญิงไม่รัก	ตัดไม้มาแยง
หมาเห่าดังโห้ว	มือสั้นเหมือนกับไม้แหง ¹
ตัดไม้มาแยง	หัวติดแมงมุมทยอย ²

¹ แหวง -แห้ว

² แมงมุมทยอย - โยแมงมุม

กล่าวเยาะเย้ยเสียดสีผู้ชายที่รังแกผู้หญิงและเป็นคนขี้ขลาด ดังที่ว่า “กับหญิงไม่รัก ตัดไม้มาแยง” และ “หมาเห่าดังโหรง มือสั้นเหมือนกับไม้แหง” แสดงให้เห็นว่าผู้ชายที่รังแกผู้หญิงและขี้ขลาดนั้นเป็นคนที่น่ารังเกียจ ผู้ชายที่สังคมยกย่องจะต้องเป็นคนที่มีความแข็งแกร่งและกล้าหาญ เป็นที่ฟังของผู้หญิงได้

เพลงชาน้องที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้ชายจะต้องเป็นคนที่มีความแข็งแกร่งและกล้าหาญ เป็นที่ฟังของผู้หญิงได้ ผู้ชายที่อ่อนแอและขี้ขลาดจะถูกเยาะเย้ยเสียดสีจากสังคม

2.2.1.5 ผู้ชายต้องไม่ลุ่มหลงในสิ่งเสพติดและการพนัน

ตัวอย่าง เช่น

เวเปลเทอ	เวแล้วเวไล
กินเหล้าเหมือนไฟ	ใครให้ลูกสาว
พอกินเหล้าแล้ว	พากันโห่ฉาว
ใครให้ลูกสาว	เจ้าบ่าวขี้เมาเหล้า

กล่าวเสียดสีผู้ชายที่ติดสุรา ดังที่ว่า “กินเหล้าเหมือนไฟ ใครให้ลูกสาว” แสดงให้เห็นว่าสังคมรังเกียจผู้ชายที่ติดสุรา

หรือ

ยาฝิ่นเทอ	อย่ากินเจ้านักพ้อเนื้อทอง
ต้องจำต้องจง	ต้องขอ ¹ ต้องคาเพราะยาฝิ่น
เฟื่องเฟื่องเท่าเม็ดถั่ว ²	ไอ้ตัดหัวยังซื้อเอาไปกิน
ต้องขอต้องคาเพราะยาฝิ่น	สิ่งนี้น้องแค้นใจ

กล่าวเสียดสีผู้ชายที่ติดฝิ่น ดังที่ว่า “เฟื่องเฟื่องเท่าเม็ดถั่ว ไอ้ตัดหัวยังซื้อเอาไปกิน” แสดงให้เห็นว่าสังคมเกลียดชังผู้ชายที่ติดฝิ่น

¹ ขอ - ซื้อ

² เฟื่องเฟื่องเท่าเม็ดถั่ว หมายความว่าเสียเงินเป็นเฟื่องได้(ฝิ่น)มาแค่เม็ดถั่วเท่านั้น คือแพงมากนั่นเอง

หรือ

คือน้องเทอ	คือพี่ราวทางลี้ก
บ่าวบ่าวถึกถึก	ไม่เฝ้าขอมเมีย
ได้เฟื่องได้หิ่ง ¹	เอาไปเล่นไฟเลีย
ไม่เฝ้าขอมเมีย	บ่าวบ่าวเท่าควายถึก

กล่าวเสียดสีผู้ชายที่ติดการพนัน ดังที่ว่า "ได้เฟื่องได้หิ่งเอาไปเล่นไฟเลีย" แสดงให้เห็นว่าสังคมดูถูกผู้ชายที่ติดการพนัน

เพลงชาनोंที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้ชายต้องไม่ลุ่มหลงในสิ่งเสพติดและการพนัน เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคในการสร้างฐานะและเป็นเหตุให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาได้ ด้วย ผู้ชายที่ลุ่มหลงในสิ่งเสพติดและการพนันจึงถูกสังคมตั้งข้อรังเกียจ

2.2.1.6 ผู้ชายต้องขยันขันแข็ง

เพลงชาनोंที่แสดงให้เห็นว่าผู้ชายจะต้องขยันขันแข็ง มักจะมีเนื้อความกล่าวเสียดสีผู้ชายที่เกียจคร้านการทำงาน

ตัวอย่าง เช่น

พาโหมเทอ	พาโหม
บ่าวน้อยไซว์โถม	ขาดตายสินลา
บ่าวบ่าวบ้านนี้	ซื้อร้านเหมือนหมา
ขาดตายสินลา	ไอ้หมาไม่พอใจ

บริภาษผู้ชายที่เกียจคร้านการงานอย่างตรงไปตรงมา ดังที่ว่า "บ่าวบ่าวบ้านนี้ ซื้อร้านเหมือนหมา" แสดงให้เห็นว่าสังคมเกลียดชังผู้ชายที่เกียจคร้านการงาน

¹ หิ่ง - สลิ่ง

หรือ

นกเขาเหอ	เกาะราวไม้หว่า
คนทำนาล่า ¹	โทษฟ้าโทษฝน
โทษหนักหน้มไม่ได้	เดือนอ้ายแค่แล้ว ² พ่อน้ำมน
โทษฟ้าโทษฝน	โทษคนทำนา

กล่าวเสียดสีผู้ชายที่เกียจคร้านการทำงานและโทษฟ้าโทษฝน ดังที่ว่า “คนทำนาล่าโทษฟ้าโทษฝน” แสดงให้เห็นว่าผู้ชายต้องขยันทำงานโดยเฉพาะการทำงาน ไม่รอให้ฤดูทำนาผ่านไป เพราะในสมัยก่อนการทำงานเป็นอาชีพหลักและจะต้องทำตามฤดูกาล

หรือ

ต้นหนุนเหอ	ต้นหนุนลูกแดง
อาบน้ำทาแป้ง	เดินก้มแลหัว
เดินนาดให้แขนหัก	ไม่มีใครอีทักไอ้ตัดหัว
เดินก้มแลหัว	ตัดหัวช่างทำป่าว

กล่าวเสียดสีผู้ชายที่เอาแต่แต่งตัวไม่ทำกรงน ดังที่ว่า “อาบน้ำทาแป้ง เดินก้มแลหัว เดินนาดให้แขนหัก ไม่มีใครอีทักไอ้ตัดหัว” แสดงให้เห็นว่าสังคมรังเกียจผู้ชายที่เกียจคร้าน เพลงชาनोंที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้ชายจะต้องเป็นคนขยันขันแข็ง เพราะเป็นผู้นำและสร้างครอบครัวให้มั่นคง ผู้ชายที่เกียจคร้านการทำงานจะถูกสังคมดูถูกและไม่เป็นที่ปรารถนาของผู้หญิงที่จะแต่งงานด้วย

2.2.1.7 ผู้ชายต้องประพฤติตนให้เชื่อถือได้ ไมโลเลเหลวไหล

ตัวอย่าง เช่น

พูดจาเหลวไหลเหอ	เหมือนหนึ่งผูกแพไว้กับก
พูดจាកับลูกอ้ายอีทัก	ทำให้น้องตกกลงกลางน
น้องไม่รู้เลยว่าลูกหมา	น้องนี้สัญญาว่าลูกคน
ทำให้น้องตกกลงกลางน	ให้น้องพลอยวนตาม

¹ ล่า - ช้า

² แค่แล้ว - ใกล้เข้ามาแล้ว

กล่าวบริภาษผู้ชายที่ไม่มีสัจจะ ดังที่ว่า “พูดจากับชายซื่อก ทำให้น้องตกกลางหน” แสดงให้เห็นว่าสังคมโดยเฉพาะผู้หญิงจะเกลียดชังผู้ชายที่ไม่มีสัจจะ

หรือ

หวันแย้นเทอ	เย็นมารินริน
คำพูดเกิดจากลิ้น	น้องรื้อยู่ลิ้นในลิ้นลม
ชาติลูกซื่อก	ภายนอกโสภาข้างในขม
น้องรื้อยู่ลิ้นในลิ้นลม	ขมหวานน้องรื้อลิ้น

กล่าวเลียดสีผู้ชายที่พูดจาเหลวไหล แสดงให้เห็นว่าสังคมโดยเฉพาะในความคิดของผู้หญิงจะดูถูกเหยียดหยามผู้ชายที่พูดจาเหลวไหล

หรือ

หมากอ่อนเทอ	มีทอนโนไล่
ขึ้นชื่อว่าชาย	น้องไม่ผ่าหมากให้กิน
ไปนั่งเรือนใคร	นินทาไซเสียลิ้น
น้องไม่ผ่าหมากให้กิน	ชื่อว่าชายซื่ปลอก

กล่าวเลียดสีผู้ชายที่ชอบนินทาวาร้ายผู้หญิง ดังที่ว่า “ไปนั่งเรือนใคร นินทาไซเสียลิ้น” แสดงให้เห็นว่าสังคมเกลียดชังผู้ชายที่ชอบนินทาวาร้ายผู้อื่น

เพลงชาน้องที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้ชายจะต้องประพฤติตนให้เป็นคนที่น่าเชื่อถือ ไม่โลเลเหลวไหลโดยเฉพาะการพูดจา หากเป็นคนที่เหลวไหลไม่มีสัจจะ พูดจาให้ร้ายผู้อื่น จะถูกเกลียดชังจากสังคม

2.2.2. การเลือกคู่ครอง

เพลงชาน้องที่มีเนื้อหาแสดงให้เห็นถึงค่านิยมในการเลือกคู่ครอง วิเคราะห์ได้ดังนี้

2.2.2.1 เลือกคู่ครองที่อยู่บ้านใกล้เรือนเคียง

2.2.2.2 ผู้ชายควรแต่งงานกับผู้หญิงที่เป็นสาวพรหมจารี

2.2.2.3 ผู้หญิงควรแต่งงานกับผู้ชายที่เป็นโสด

2.2.2.1 เลือกคู่ครองที่อยู่บ้านใกล้เรือนเคียง

เพลงชาनोंที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่าควรจะเลือกคู่ครองที่อยู่บ้านใกล้เรือนเคียงกัน เพราะต่างฝ่ายต่างก็รู้จักกันมาก่อนและที่สำคัญจะได้ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ตัวอย่าง เช่น

พ่อทองหล่อเหอ	อย่าขอเมียไกล
ขอแต่แค่หัวโต ¹	เรินต่อชายคา
อด ² หามากได้ยื่นหมาก	อดยาได้ยื่นยา
เรินต่อชายคา	ได้หมากได้ยาทองร้อยชั่ง

ไม่ส่งเสริมให้ผู้ชายแต่งงานกับผู้หญิงที่อยู่บ้านใกล้กัน ดังที่ว่า "อย่าขอเมียไกล" แต่ควรจะแต่งงานกับผู้หญิงที่มีบ้านอยู่ใกล้กัน ดังที่ว่า "ขอแต่แค่หัวโต เรินต่อชายคา" เพราะต่างฝ่ายต่างก็จะได้ช่วยเหลือดูแลกัน ดังที่ว่า "อดหมากได้ยื่นหมาก อดยาได้ยื่นยา" คือ เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดขาดเหลือสิ่งหนึ่งสิ่งใดอีกฝ่ายก็จะได้ช่วยเหลือหรือแบ่งกันกินแบ่งกันใช้นั่นเอง

2.2.2.2 ผู้ชายควรแต่งงานกับผู้หญิงที่เป็นสาวพรหมจารี

เพลงชาनोंที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าคุณสมบัติของผู้หญิงที่ผู้ชายควรเลือกแต่งงานด้วยนั้น มีค่านิยมว่า ผู้ชายควรแต่งงานกับผู้หญิงที่เป็นสาวพรหมจารี ไม่ควรแต่งงานกับแม่เฒ่าหรือผู้หญิงที่มีอายุมากกว่า หากชายใดแต่งงานกับแม่เฒ่าหรือผู้หญิงที่มีอายุมากกว่า มักจะถูกเยาะเย้ยเสียดสีจากสังคม

¹ หัวโต - บั้นโต

² อด - ไม่มี

ตัวอย่าง เช่น

คือน้องเทอ	น้องคือเจ้าดาวเรือง
หาสิ้นคนทั้งเมือง	ดาวเรืองไปเฝ้าแม่ฝ่าย
สาวสามมีอักไซ ¹	รูปร่างโอโอ ² พอทได้
ดาวเรืองไปเฝ้าแม่ฝ่าย	ช่างไม่อายุชาวบ้านเลย

เสียดสีผู้ชายที่แต่งงานกับแม่ฝ่าย ดังที่ว่า "ดาวเรืองไปเฝ้าแม่ฝ่าย ช่างไม่อายุชาวบ้านเลย" แสดงให้เห็นว่าสังคมไม่ยอมรับผู้ชายที่แต่งงานกับแม่ฝ่าย
หรือ

บ้านนี้เทอ	มีกล้วยพังกาเจ็ดกาบ
ขอสมาย่ามีบาป	เมียแก่ท้าวผัว
เข้าไปนั่งแค	เหมือนแม่ที่เกิดหัว
เมียแก่ท้าวผัว	ขอสมาย่ามีบาป

เสียดสีผู้ชายที่มีเมียแก่กว่า ดังที่ว่า "เข้าไปนั่งแค เหมือนแม่ที่เกิดหัว" แสดงว่าสังคมไม่ยอมรับผู้ชายที่มีเมียแก่กว่านั่นเอง

2.2.2.3 ผู้หญิงควรแต่งงานกับผู้ชายที่เป็นโสด

เพลงชาน้องที่แสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติของผู้ชายที่ผู้หญิงควรยอมรับแต่งงานด้วย นั้นมีค่านิยมว่า ผู้หญิงควรแต่งงานกับผู้ชายที่เป็นโสด ไม่ควรแต่งงานกับผู้ชายที่เป็นม่าย หรือมีคู่ครองอยู่ก่อนแล้ว หากผู้หญิงแต่งงานกับผู้ชายที่เป็นม่ายหรือมีคู่ครองอยู่ก่อนแล้วก็จะถูกเยาะเย้ยจากสังคมเช่นเดียวกัน

ตัวอย่าง เช่น

ฟ้าสิ้นเทอ	ถันมาพวงพวง
เอามือไปเท้าคง	เอาหลังไปพังกกับต่อไร่
สาวพรหมจารี	ที่นี้โอ ² ได้กับพ่อฝ่าย
เอาหลังไปพังกกับต่อไร่	พ่อฝ่ายได้เมียสาว

¹ อักไซ - มาก

² โอโอ - งามงาม

เสียดสีและตำหนิผู้หญิงที่ “ได้กับพอม่าย” คือ แต่งงานกับพอม่าย แสดงว่า สังคม ไม่ยอมรับผู้หญิงที่แต่งงานกับผู้ชายที่เป็นม่ายนั่นเอง

หรือ

บ้านนี้เหอ	มีต้นผักกาด
อีถ้ำนั้นมันสามารถ	ชิงเอาผ้าเขา
นางเมียร้องดำ	มันทำตาเพราะเพราะ
ชิงเอาผ้าเขา	ดอกทองหน้าเหมือนทางหลวง

บริภาษผู้หญิงที่ “ชิงผ้าเขา” คือ แย่งสามีคนอื่นว่าเป็น “ดอกทองหน้าเหมือนทางหลวง” แสดงว่าสังคมไม่ยอมรับผู้หญิงที่แต่งงานกับผู้ชายที่มีคู่ครองอยู่ก่อนแล้ว

2.2.3 การแต่งงาน

เพลงชาनोंที่มีเนื้อหาแสดงให้เห็นค่านิยมเกี่ยวกับการแต่งงาน วิเคราะห์ได้ดังนี้

2.2.3.1 ชายหญิงควรแต่งงานเมื่อมีวัยอันสมควร

2.2.3.2 ชายหญิงควรแต่งงานให้ถูกต้องตามประเพณี

2.2.3.3 คู่ครองควรมีศักดิ์และฐานะเสมอกัน

2.2.3.1 ชายหญิงควรแต่งงานเมื่อมีวัยอันสมควร

เพลงชาनोंหลายบทแสดงให้เห็นว่า เมื่อชายหญิงมีวัยสมควร มีความพร้อมแล้ว ก็ถึงเวลาที่ต้องคิดแต่งงาน หากไม่แต่งงานจะถูกเยาะเย้ยเสียดสีจากสังคม

ตัวอย่าง เช่น

ชีหมั้นเหอ	คราบชีหมั้นหมิ่นกลิ่น
เพื่อนเขาได้เมียสิ้น	ยังแต่บ่าวน้อยผมสอด
ไต่ยิว ¹ ยิวก็พา	ได้หมาหมาพาไปกอด
ยังแต่บ่าวน้อยผมสอด	นอนกอดฟากรีนเปล่า

¹ ยิว - เที้ยว

หรือ

กำซาเหอ	จั้นกำซา
ทงพัดเจ้ากรรม	ทาเมียไม่ออก
ทาไปหามา	ถูกเอาผีหนังมันหลอก
ทาเมียไม่ออก	ผีหลอกทุกคืนน้อง

เพลงชาน้องทั้งสองบทนี้ มีเนื้อความกล่าวเสียดสีผู้ชายที่ไม่แต่งงาน ดังที่ว่า "เพื่อนเขาได้เมียสิ้น ยังแต่บ่าวน้อยผมสอด" ในบทแรก และ "ทงพัดเจ้ากรรม ทาเมียไม่ออก" ในบทหลัง แสดงให้เห็นว่าผู้ชายแต่งงานเมื่อมีความพร้อม หากไม่แต่งงานจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม

ส่วนคุณสมบัติที่แสดงว่าผู้ชายมีความพร้อมนั้นถือกันว่าผู้ชายจะต้องบวชก่อนแต่งงาน เพราะการบวชเป็นการศึกษาหาความรู้ ทำให้บุคคลมีความเข้าใจโลกและชีวิตชัดเจนขึ้น จึงมีความพร้อมที่จะรับผิดชอบเป็นหัวหน้าครอบครัวได้

ตัวอย่าง เช่น

จั้นพร้าวเหอ	จั้นพร้าวจั้นมันเอน
พี่จะบวชเป็นเณร	สาวน้อยอย่าเพิ่งเอาผัว
น้ำค้างในเดือนหก	หมันตกลงท่วงเขาวัว
สาวน้อยอย่าเพิ่งเอาผัว	ให้พี่สึกแต่เณรก่อน

เพลงชาน้องบทนี้เป็นคำสั่งลาที่ผู้ชายกล่าวกับผู้หญิงที่มันหมายว่าจะแต่งงานด้วยก่อนที่จะบวช ว่าจะให้ผู้หญิงรอคอยและอย่ามีผู้ชายคนใหม่ ดังที่ว่า "พี่จะบวชเป็นเณร สาวน้อยอย่าเพิ่งเอาผัว" แสดงให้เห็นว่าการบวชเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้ชายและเป็นสิ่งที่กำหนดว่าผู้ชายมีความพร้อมที่จะแต่งงานด้วย

ผู้หญิงก็เช่นเดียวกันคือควรแต่งงานเมื่อถึงวัยสมควรหรือมีความพร้อม เพื่อสร้างหลักฐาน หากไม่แต่งงานก็มักจะถูกเยาะเย้ยเสียดสีจากสังคมเช่นเดียวกับผู้ชาย

ตัวอย่าง เช่น

เดือนขึ้นห่อ	ขึ้นงามมีแสง
น้ำเต้าพอทรมแกง	หวงไว้ทำไทร
หวงไว้หวงควาย	หวงไว้ได้ไถ
หวงไว้ทำไทร	น้ำเต้าพอทรมแกง

กล่าวถึง "น้ำเต้าพอทรมแกง" ซึ่งหมายถึง ผู้หญิงที่ถึงวัยแต่งงานว่า พ่อแม่ไม่ควรจะหวงไว้ไม่ให้แต่งงาน เพราะหากหวงไว้อาจทำความเสื่อมได้

หรือ

บ้านนี้ห่อ	บ้านนี้เลงามจ้าน ¹
มีสระอยู่หน้าบ้าน	ไซ่ท่านไม่ไปปลุก ² ดอกบัว
โลกสาวใหญ่ใหญ่ใหญ่	หวงไว้ทำไทรไม่ท้าว
หวงไว้ให้เกิดชั่ว	ชายหน้าพระมารดร

หรือ

บ้านนี้ห่อ	มีสระออกบ้าน
น้ำใสสะอาด	ใครไม่ปลุกบัว
ลูกสาวใหญ่ใหญ่	หวงไว้ไซ่ไม่ท้าว
หวงไว้ให้ชั่ว	อายหน้าพระมารดร

เพลงชาหนึ่งทั้งสองบทนี้ แสดงให้เห็นถึงค่านิยมว่า ผู้หญิงเมื่อถึงวัยอันควรแล้วก็จะต้องแต่งงาน พ่อแม่ไม่ควรจะหวงไว้ไม่ให้แต่งงาน เพราะการหวงลูกสาวไว้นั้นอาจทำความเสื่อมเสียให้พ่อแม่ได้

¹ จ้าน - มาก

² ไปลก - ปลุก

2.2.3.2 ชายหญิงควรแต่งงานให้ถูกต้องตามประเพณี

ตัวอย่าง เช่น

ขึ้นเขาเทอ	ไปตัดทวยเหลลมาสองเส้น
ผูกเปลเวเล่น	ค้าแล้วจะพาน้องหนี
พ่อแม่เขาตามทัน	เขาฆ่าเขาฟันเสียทันที
เลือดน้องและเลือดพี่	ไหลรีลงคลองใหญ่

กล่าวถึงผู้ชายที่พาผู้หญิงหนีและถูกพ่อแม่ของผู้หญิงตามทำร้ายจนเกือบจะเสียชีวิต เป็นการสอนให้เห็นว่าควรมีการแต่งงานให้ถูกต้องตามประเพณี

หรือ

ผักหมทนามเทอ	ผักหมทนาม
เป็นใช้โรบ ¹ งาม	คิดความโกรกราก
พี่เณรบ้านเลี้ยงอื้อขอ	เป็นซุ่มหมอดคิดอื้อลัก

กล่าวเสียดสีผู้ชายที่คิดจะฉุดคร่าผู้หญิงไปเป็นภรรยา

เพลงชาน้องที่มีเนื้อหาเช่นนี้ ต้องการให้ชายหญิงแต่งงานกันตามประเพณี การที่ชายหญิงหนีตามกันหรือผู้ชายฉุดคร่าผู้หญิงเป็นภรรยา นั้น เป็นการกระทำที่ไม่สมควร จะถูกสังคมประนามและลงโทษ

2.2.3.3 คู่ครองควรมีศักดิ์และฐานะเสมอกัน

ตัวอย่าง เช่น

คือพระทองเทอ	สมัครักน้องจะหมายไทร
สมบัติพิสดานก็หาไม่	ัวควายไร่นาน้องไม่มี
นานไปเมืองหน้าจะอายุเพื่อน	แก้มเกลิอนร่าพึงให้ถ้วนถี่
ัวควายไร่นาน้องไม่มี	เท่านี้หน้าแค้นใจ

แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจของผู้หญิงที่มีฐานะด้อยกว่าผู้ชาย

¹ ไช้ - ชู้

² โรบ - รูป

หรือ

พี่ชายรักน้อง	พี่ตีแหวนทองเอามาฝาก
แหวนทองปนนาก	พี่ฝากมาแล้วน้องไม่ใส่
แหวนทองของพี่ที่ให้	น้องห่อเอาไว้ได้ผ้าใบ
น้องไม่หาญใส่	ไม่ไทรตอบแทนพี่

แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงจะไม่กล้าแต่งงานกับผู้ชายที่มีฐานะสูงกว่า เพราะเกรงความไม่เท่าเทียมกัน

หรือ

ขุดบ่อเหอ	ขุดไว้ขายท่า
น้ำใสเห็นตัวปลา	พี่อยากนำมาอย่าเพอกิน
ยิ่งตักยิ่งใส	หัวใจของพี่อย่ามลทิน
พี่อยากนำมาอย่าเพอกิน	ให้พิศหน้าตาหน้าก่อน

เตือนใจไม่ให้พลีสลามหรือเร่งรีบตัดสินใจเลือกคู่ครองง่าย ๆ ต้องพิจารณาให้ถี่ถ้วนเสียก่อนว่าผู้ที่จะมาเป็นคู่ครองนั้นมีความเหมาะสมกับตนเองหรือไม่

เพลงชาน้องที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าคู่ครองควรมีศักดิ์และฐานะเสมอกัน เพราะจะสร้างความรู้สึกที่ดีแก่ทั้งสองฝ่าย ไม่ทำให้ฝ่ายใดรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจว่ามีศักดิ์หรือฐานะด้อยกว่า

2.2.4 การครองรักครองเรือนและการสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัว

เพลงชาน้องที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมในการครองรักครองเรือนและการสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัว มีดังนี้

2.2.4.1 สามีภรรยาต้องเห็นอกเห็นใจกัน

2.2.4.2 สามีต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูภรรยา

2.2.4.3 ภรรยาต้องซื่อสัตย์ต่อสามี

2.2.4.3 พ่อแม่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูลูก

2.2.4.4 ลูกจะต้องเชื่อฟังพ่อแม่

2.2.4.5 ลูกผู้ชายต้องเลี้ยงดูและตอบแทนพระคุณพ่อแม่

2.2.4.1 สามภรรยาต้องเห็นอกเห็นใจกัน

ค่านิยมที่ว่านี้จะถ่ายทอดผ่านบทเพลงที่มีเนื้อหาสอนให้สามภรรยารู้จักเอาอกเอาใจกัน ปรับตัวเข้าหากัน และให้อภัยแก่กันและกัน

ตัวอย่าง เช่น

แต่งงานเหอ	อยู่กันดีดี
อย่าตบอย่าตี	อย่าโกรธอย่าขี้
เอาใจกันไว้	ไม่ทายเป็นบุญ

เนื้อความสอนผู้ชาย-ผู้หญิงที่แต่งงานกันทำให้มีความรักใคร่ปรองดอง เอาอกเอาใจกัน ไม่ทุบตีหรือโกรธเคืองกัน

หรือ

พี่ชายรักน้องเหอ	ปลงโมโหโกรธาหลงเสียก่อน
พูดไม่ถึงสองคำฉวยไม้ค้อน	เท่านี้แหละน้องมาร้อนรน
โมโหโทโสเหมือนคนบ้า	พี่ดำเม่น้องเหมือนท่าฝน
น้องยากน้องจน	ไม่เอาหลังไปทนมไม้ทนาย

เนื้อความกล่าวตัดพ้อต่อว่าสามีที่ทำร้ายภรรยา

หรือ

หมาก่อนเหอ	ผ่านน้ำแสนส่องในคลองใน
รู้ข่าวว่ามีเมียใหม่	หน้าใยไม่ควรจะหึงสา
ช่างเล่นอย่ายุ่งทาง	ไม่ใช่ที่ทางนางกานดา
หน้าใยไม่ควรจะหึงสา	พลายทองทนายกับหลบเข้าโรงเอง

สอนผู้หญิงไม่ให้แสดงความก้าวร้าวหรือวุ่นวาย หากรู้สามีตนไปมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงอื่น ควรรอให้เวลาผ่านไปสักระยะหนึ่งสามีหายหลงไหลก็จะกลับมาเอง

¹ ยุง - ค้าง

² หลบ - กลับ

เพลงซาบซึ้งที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าสามี-ภรรยาเป็นคู่ชีวิตที่จะต้องดูแลทุกข์สุขแก่กันและกัน จำเป็นที่จะต้องเห็นอกเห็นใจกัน ปรับตัวเข้าหากัน และให้อภัยซึ่งกันและกัน เพื่อให้ครอบครัวมีความสุข

2.2.4.2 สามีต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูภรรยา

คำนิยามที่ว่าจะถ่ายทอดผ่านบทเพลงที่มีเนื้อหาแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกพึงพาที่ภรรยาคาดหวังจากสามี และจากบทเพลงที่แสดงให้เห็นว่าสามีห่วงใยภรรยา

ตัวอย่าง เช่น

ไปตรงเหอ	น้องสั่งสักคำพ่อคือवाद
ซื่อถั่วยซื่อถาด	ซื่อตุ้มแม่ซัน
ยังสิ่งหนึ่งกล่าวพิใจดี	ซื่อหวิให้น้องสักอันกัน
ซื่อร่มคันสั้น	มาให้ให้น้องสักคันกันเหอ

เป็นการขอร้องของภรรยาที่ต้องการให้สามีซื้อของใช้มาฝากเมื่อกลับจากต้ง แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีความรู้สึกที่สามีจะต้องจัดหาสิ่งของเครื่องใช้ให้ตน

หรือ

พี่ไปเหอ	ฝากแก้วแววไวไครเหลย
หังสาदनอนหมอนเกย	ฝากไวไครเหลยนางงนงนุช
ฝากไวไครน้ำสากลั่วปลา	ฝากไวไครนาคาสากลั่วครุท
ฝากไวไครเหลยนางงนงนุช	สากลั่วครุทอ้อพาไป
แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบ	สอนความสำนึกให้ผู้ชายว่าตนเองเป็นผู้ที่ต้องดูแล

ภรรยา

2.2.4.3 ภรรยาต้องซื่อสัตย์ต่อสามี

คำนิยามที่ว่าจะถ่ายทอดผ่านบทเพลงที่มีเนื้อหาเสียดสีผู้หญิงที่นอกใจสามีไปมีสัมพันธ์กับผู้ชายอื่น

ตัวอย่าง เช่น

นกคุ้มเหอ	คอลุ่มคอยาย
ฝ่าไปค้าขาย	เมียหลังเล่นชู้
อึบดอ็ป่อง	อย่าให้ผัวรู้
เมียหลังเล่นชู้	สองดูนางนกคุ้ม

กล่าวเสียดสีภรรยาที่นอกใจสามีไปคบชู้ แสดงให้เห็นว่าสังคมตำหนิผู้หญิงที่ไม่ซื่อ

สัตย์ต่อสามี

หรือ

ต้นเขือแว้งเหอ	ต้นเขือแว้ง
อาบน้าทาแป้ง	แค่คูชี้ว
คนอื่นแม่เหอเขาผลัดผ้า	ดอกทองชี้วมันผลัดผ้า
อาบน้าคูชี้ว	ผลัดผ้าทองร้อยซัง

กล่าวเสียดสีผู้หญิงที่เปลี่ยนสามีคนแล้วคนเล่า แสดงให้เห็นว่าสังคมเกลียดชังผู้หญิงที่ประพฤตินอกใจสามี

เพลงชานองที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าภรรยาจะต้องซื่อสัตย์ต่อสามี ไม่เช่นนั้นแล้วจะถูกตำหนิตีเตียนจากสังคม

2.2.4.4 พ่อแม่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูลูก

ค่านิยมที่ว่านี้จะถ่ายทอดผ่านบทเพลงที่มีเนื้อหากล่าวตำหนิพ่อแม่ที่ไม่ดูแลเอาใจใส่ลูก เช่น พ่อทิ้งลูกไปมีผู้หญิงอื่น พ่อแม่ทิ้งลูกไว้ให้ผู้อื่นเลี้ยง และถ่ายทอดผ่านบทเพลงที่มีเนื้อหายกย่องแม่ที่ดูแลเอาใจใส่ลูก เป็นต้น

ตัวอย่าง เช่น

ต้นพร้าวเหอ	ต้นพร้าวทางหุ้ม
กาฝากมันเข้ากลุ้ม	พ่อหุ้มลูกได้เสียด
จาเหอพ่อบุญปลูก	พ่อยอมเสียดลูกเสียดเมีย
พ่อหุ้มลูกได้เสียด	พ่อไปหาเมียอื่น

กล่าวเสียดลีพ่อที่ทิ้งลูกทิ้งเมียไปหลงผู้หญิงอื่น ดังที่ว่า "พ่อทุ่มลูกได้เสีย พ่อไปหาเมียอื่น" แสดงให้เห็นว่าสังคมตำหนิติเตียนพ่อที่ไม่รับผิดชอบเลี้ยงดูลูก

หรือ

คือน้องเหอ	คือต้นขามเตี้ย
พ่อไปหาเมีย	ไม่คิดถึงโลกคิ้วต่อ
เข้าเข้าเย็นเย็น	โลกหอมมันร้องหาพ่อ
ไม่คิดถึงโลกคิ้วต่อ	พ่อไปมีเมียอื่น

กล่าวเสียดลีพ่อที่ทิ้งลูกไปมีเมียใหม่ ดังที่ว่า "พ่อไปหาเมีย ไม่คิดถึงโลกคิ้วต่อ" คือไม่คิดถึงลูกที่นำรักนั่นเอง แสดงให้เห็นว่าสังคมตำหนิพ่อที่ไม่รับผิดชอบเลี้ยงดูลูก

หรือ

นกเขาเหอ	เกาะเสาไม้พุก
พ่อแม่เขาอยู่หนูก	พาลูกไปทุ่มไว้บนวัง
ฝนตกฟ้าร้อง	ไม่เห็นหน้าน้องทองร้อยซัง
พาลูกไปทุ่มไว้บนวัง	นั่งกินแต่น้ำตา

กล่าวเสียดลีพ่อแม่ที่ทิ้งลูกไว้ให้คนอื่นเลี้ยง ถึงแม้ว่าผู้เลี้ยงจะมีฐานะดีกว่าก็ตาม แสดงให้เห็นว่าสังคมตำหนิพ่อที่ฝากลูกให้คนอื่นเลี้ยง

หรือ

งามข่าเหอ	แม่ปล้ำ ¹ เลี้ยงเจ้า
ทุกยามค่ำเช้า	แม่เฝ้าเลี้ยงดู
ยามลูกเจ็บไข้	แม่ไม่บายทรวง
แม่เฝ้าเป็นห่วง	เจ้าดวงอุทัยของแม่

พรรณนาให้เห็นถึงความรักและการเอาใจใส่ที่แม่มีต่อลูก แสดงให้เห็นว่าสังคมยกย่องแม่ที่เอาใจใส่และให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูก

เพลงชาห้องที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าพ่อแม่จะต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูลูก ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่ลูก พ่อแม่ที่ไม่รับผิดชอบเลี้ยงดูลูกจะถูกกระแนะกระเหนาะจากสังคม

¹ ปล้ำ - พยายาม

2.2.4.5 ลูกจะต้องเชื่อฟังพ่อแม่

คำนิยามที่ว่าจะถ่ายทอดผ่านบทเพลงที่มีเนื้อหากล่าวเสียดสีลูกที่ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสังคมยกย่องลูกที่เชื่อฟังพ่อแม่และตำหนิลูกที่ไม่เชื่อฟังพ่อแม่

ตัวอย่าง เช่น

นกเขาขุดข้าวเทอ	นกเป็ดมันชันกันจ้อแจ
ลูกไม่ฟังคำพ่อแม่	จะดีสักแค่ไหน
ได้แขกเอาแขก	ได้ไทยเอาไทย
จะดีสักแค่ไหน	ลูกไม่ตามคำพ่อแม่

ตำหนิลูกที่เลือกคู่ครองโดยไม่ฟังคำแนะนำของพ่อแม่ ว่าเป็นลูกที่ไม่ดี หรือ

นกเป็ดเทอ	เข้าเข้ามาร้องกันทอเท
ลูกไม่ฟังพ่อแม่	จะอยู่ที่ไหน
จะอยู่บ้านไกล	หรือว่าจะย้ายไปบ้านไกล
จะอยู่ที่ไหน	ลูกไม่ได้ฟังแม่

ก็ตำหนิลูกที่ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ว่าเป็นลูกที่ไม่ดีเช่นเดียวกัน

เพลงข้างล่างที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าลูกจะต้องเชื่อฟังพ่อแม่ เพราะพ่อแม่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ มีความเข้าใจโลกและชีวิตมากกว่าลูก และเป็นผู้ที่มีความปรารถนาดีต่อลูก ดังนั้น ลูกจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนหรือข้อแนะนำของพ่อแม่

2.2.4.6 ลูกผู้ชายต้องเลี้ยงดูและตอบแทนพระคุณพ่อแม่

คำนิยามที่ว่าจะถ่ายทอดผ่านบทเพลงที่มีเนื้อหาแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกภูมิใจของแม่ที่ได้มีลูกชาย และบทเพลงที่แสดงความรังเกียจลูกผู้ชายที่ไม่เลี้ยงดูพ่อแม่

ตัวอย่าง เช่น

คือน้องเทอ	น้องคือกล้วยพองลาหวิเขียว
ลูกแม่คนเดียว	ตั้งชื่อเจ้าแสงสุริยา
บายสี่เจ็ดชั้น	ทำขวัญลูกชาย
ตั้งชื่อเจ้าแสงสุริยา	ลูกชายแม่คนเดียว

กล่าวถึงความรู้สึกภุมิใจของแม่ที่ได้มีลูกชาย แสดงให้เห็นว่าลูกชายเป็นคนที่แม่หวังจะ
ได้พึ่งพาในภายหน้า

หรือ

พระสังข์เหอ	ได้ยินเขว่าพระสังข์
ดูน่าเกลียดน่าชัง	พระสังข์ได้ละแม่เอาไว้
ใครหลยจะยอพระสังข์ดี	แม่ตั้งใจฝากผีฝากไข้
พระสังข์ได้ละแม่เอาไว้	ใครลากผีแม่ลงหลุม

กล่าวเสียดสีลูกผู้ชายที่ไม่เลี้ยงดูแม่ เปรียบเทียบกับพระสังข์โดยกล่าวหาว่าพระสังข์
หนีแม่ไป ไม่ยอมมอยู่เลี้ยงดูแม่ แสดงให้เห็นว่าสังคมตำหนิลูกที่ไม่เลี้ยงดูแม่
เพลงชาनोंที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าลูกผู้ชายจะต้องเลี้ยงดูและตอบแทนพระ
คุณพ่อแม่ ลูกผู้ชายที่ไม่ดูแลและไม่รู้บุญคุณพ่อแม่จะถูกสังคมตำหนิเตียน

2.2.5 การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรม

เพลงชาनोंหลายบทที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมในการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี
และภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม

ค่านิยมในการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีจะถ่ายทอดผ่านบทเพลงที่มี
เนื้อหากล่าวถึงขนบธรรมเนียมในการบวช การแต่งงาน และประเพณีการลากพระหรือชักพระ
และการแข่งเรือ เป็นต้น

ตัวอย่าง เช่น

โก่แจ้เหอ	ว่ายน้ำต้อเต้ไปขอเมีย
ขันหมากลอยน้ำเสี่ย	เอาไทรขอเมียสะโก่แจ้
กลับมาบอกพี่บอกน้อง	ขอเงินขอทองสักสองสามแคว
เอาไทรขอเมียสะโก่แจ้	ขันหมากลอยน้ำเสี่ย

หรือ

น้องนอนเทอ
ไปซื้อข้าวสารเหนียว
ถูกถูกแพงแพง
แหงต้มลากพระ

พี่ไปบ้านหัวนอนสักเดียว
มาแหงต้มลากพระ
อีแดงไม่ละ
ให้หนูกลักราคาเดียว

หรือ

ลูกสาวเทอ
ห่มผ้าพุดดอก
น้ำจืดถูกผ้า
ลงพายเรือแข่ง

ลูกสาวบ้านนอก
ลงพายเรือแข่ง
ชายหน้าพอแรง
ลูกสาวชาวบ้านนอก

เพลงชาनोंที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าบุคคลควรสืบทอดขนบธรรมเนียม
ประเพณีอันดีงามไว้ เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องผูกพันสมาชิกในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมี
ความสุข

ส่วนความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมนั้น เพลงชาनोंก็กล่าวไว้เช่นกัน เช่น การ
กล่าวถึงวรรณคดีอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม

ตัวอย่าง เช่น

ฟ้าลั่นเทอ
พระศรีสุชนไปรบศึก
สนมยอดสร้อย
รำลึกถึงนางโนรา

ลั่นมาศึกคัก
รำลึกถึงนางโนรา
ไม่นึกเท่าก้อยเกศา
เป็นบัววังเวงใจ

หรือ

ลมพัดเทอ
สงสารพระอภัย
ถูกแทนเล่าห์กล
พระอภัยใจกล้า

พัดมาไวไว
ไปเมืองลังกา
ถูกมนต์วัลลา
ติดตามวัลลาไป

หรือ

นางรจนาเทอ
 ทิ้งพวงมาลา
 ท้าวสามลรัฐ
 ขับรจนาทรมวย

คือนางรจนา
 เลือกเงาะหันใด
 พาลโกรธยกใหญ่
 ไปไว้ปลายนา

หรือ

เดือนเจ็ดเทอ
 ประไหมสุหรีสีนางยา
 ใต้ะกังมะเดหวี
 เสด็จลงมาแต่ตีนเขา

ท่านเสด็จโยรยาตรา¹
 เสด็จลงมาแต่²ตีนเขา
 หั่งสีนางงเยาว์
 อีเหนามันพาไป

หรือ

คือน้องเทอ
 ถูกทูปถูกตี
 เขาพาไปถาม
 พระศรีวรวงศ์

คือน้องนางคาวี
 พระศรีวรวงศ์
 นางงามเจ้าตามไปส่ง
 คู่สร้างสมมารกัน

หรือ

คือน้องเทอ
 มีลูกสองศรี
 เมื่อพ่อประทอนให้ชู้ชก
 สงสารเจ้าชาติลีและกัณหา

คือนางมัทรี
 ชื่อเจ้าชาติลีกัณหา
 น้ำตาน้องตกลงอาบหน้า
 เมื่อชู้ชกมัดพาไป

¹ โยรยาตรา - พยุหยาตรา

² มาแต่ - มาจาก

หรือ

รักนุชเหอ	สิ้นสุดที่รักเจ้าหน้าหนา
เหมือนเจ้าอุณรุทรักอุษา	เหมือนสีดาร์รักพระรามไม่คลายใจ
พระศรีสุนทรทรงศักดิ์รักโนรา	เหมือนส่วนตัวของข้ารักหน้าไย
ทำหรือนางเนื้อเย็นจะเห็นใจ	ทกไสวภาพีรักคนอื่น

การที่เพลงชาनोंมีเนื้อหากล่าวถึงวรรณคดีที่นิยมแพร่หลายเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าบุคคลควรจะมีใจและอนุรักษวรรณคดีที่นิยมแพร่หลายไว้ เพราะนอกจากวรรณคดีจะให้ความเพลิดเพลินแล้ว ยังเป็นเครื่องขัดเกลาทางสังคมได้อีกด้วย ดังนั้น การนำเอาวรรณคดีที่นิยมแพร่หลายมาเป็นเนื้อหาของเพลงชาनोंจึงแฝงความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างสำนึกในการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมด้วย

2.2.6 การส่งเสริมและบำรุงพุทธศาสนา

เพลงชาनोंที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมในการส่งเสริมและบำรุงพุทธศาสนา มีดังนี้

2.2.6.1 พระสงฆ์ต้องเคร่งครัดในศีล

2.2.6.2 ชาวพุทธควรร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาตามโอกาส

2.2.6.1 พระสงฆ์ต้องเคร่งครัดในศีล

ค่านิยมที่ว่านี้จะถ่ายทอดผ่านบทเพลงที่มีเนื้อหาเสียดสีพระสงฆ์ที่ทุศีล เช่น มีความสัมพันธ์กับสีกา ไม่สนใจศึกษาธรรมะ และบทเพลงที่มีเนื้อหาเสียดสีผู้หญิงที่เป็นเหตุให้พระสงฆ์ต้องสึก เป็นต้น

ตัวอย่าง เช่น

ตันพร้าวเหอ	ตันพร้างทางปิด
แก้คิดลึบคิด	ตันเหอมาคิดกับสีกา
สีกาพาวรรของตันไป	ตันพาผ้าใบของสีกามา
ตันเหอมาคิดกับสีกา	ทำให้หัวดวงงเหอ

¹ ผง - วุฒาย, เสื่อมเสีย

คำทนิพระสงฆ์และผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ฉันผู้สาว แสดงให้เห็นว่าสังคมาคำทนิพระ
สงฆ์ที่มีสัมพันธ์กับผู้หญิง และขณะเดียวกันก็รังเกียจผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์กับพระสงฆ์
หรือ

ฉันล้มเป็นเหอ	ฉันล้มเป็นหัวจุก
อยู่วัดไม่หนุก	สึกออกหาเมีย
ผ้าแดงผ้าดำ	เทน้ำองย้อมให้เอาไปไหนเสีย
สึกออกหาเมีย	เสียสัมน้องย้อมผ้า

คำทนิพระสงฆ์ที่ไม่สนใจศึกษาธรรมและสึกออกมาแต่งงาน แสดงให้เห็นว่าสังคมา

คำทนิพระสงฆ์ที่ขาดความอดทน ไม่สนใจศึกษาธรรม

หรือ

นกชี้หมิ่นเหลืองอ่อนเหอ	นกชี้หมิ่นเหลืองอ่อน
เกาะชายฉิว	วอนให้ท่านสึก
คิดไปคิดมา	ท่านว่าจะได้กับหนังนี้
วอนให้ท่านสึก	ดูใจเมื่อภายหลังเหอ

เสียตีสื่อผู้หญิงที่ยั่ววานให้พระสงฆ์สึก แสดงให้เห็นว่าสังคมาคำทนิผู้หญิงที่เป็น

สาเหตุให้พระสงฆ์ต้องสึก

เพลงชาनोंที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์จะต้องเคร่งครัดในศีล หากไม่
แล้วจะถูกสังคมาคำทนิตีเตียน เพราะถือว่าเป็นการทำให้พุทธศาสนาหม่อม ส่วนบุคคลอื่นโดย
เฉพาะผู้หญิงก็ต้องไม่ยั่วเย้าให้พระสงฆ์ต้องทุศีล

2.2.6.2 ชาวพุทธควรร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาตามโอกาส

ค่านิยมที่ว่่านีเห็นได้จากบทเพลงที่แสดงให้เห็นถึงการร่วมทำบุญตักบาตร การร่วมฟัง
เทศน์ฟังธรรม

ตัวอย่าง เช่น

คือน้องเหอ

คือนางอุทัย

ผัดแป้งแต่งไร

ไปฟังเทศนา

แม่ยกมือไหว้

งดงามทั้งซ้ายทั้งขวา

ไปฟังเทศนา

สะสอโมนานบุญ

กล่าวถึงการแต่งตัวไปฟังเทศน์

แสดงให้เห็นว่าการร่วมพิธีกรรมทางศาสนาด้วยการ

ฟังเทศน์เป็นสิ่งที่สังคมยกย่องชื่นชม

ตื่นเช้าเหอ

พระท่านมายืนบาตร

คดข้าวขันใสถาด

พร้อมทั้งข้าวบาตรและข้าวบิณฑ

กรวดน้ำอธิษฐาน

ให้รูปหงส์นั่งคราญเขาไถ่ยืน

พร้อมทั้งข้าวบาตรและข้าวบิณฑ

เชิญกินเถิดพูนหัว

กล่าวถึงการทำบุญตักบาตร

แสดงให้เห็นว่าการทำบุญตักบาตรเป็นกิจที่ชาวพุทธควร

กระทำและสังคมยกย่องเชิดชู

หรือ

โผกเปลเหอ

โผกไว้ที่ได้ดูน

เชิญยายไปทำบุญ

ชีเรือทอนไม้

ท่านหลัดอยู่หัว

ท่านขรัวอยู่ท้าย

ชีเรือทอนไม้

ชวนยายไปทำบุญ

เนื้อความเชื่อเชิญให้ยายไปทำบุญ

แสดงให้เห็นว่าการทำบุญเป็นสิ่งที่สังคมยกย่อง

เชิดชู

เพลงชาน้องที่มีเนื้อความเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าการร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา เช่น การฟังเทศน์ฟังธรรม การทำบุญตักบาตรเป็นสิ่งที่สังคมยกย่องเชิดชู เพราะเป็นการส่งเสริมและบำรุงพุทธศาสนา

2.2.7 การภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

คำนิยามนี้ถ่ายทอดผ่านบทเพลงที่มีเนื้อหากล่าวถึงบ้านเมือง ภูมิภาคประเทศและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

ตัวอย่าง เช่น

เมืองคอนเทอ	แต่ก่อนเขาเล่ามา
พระศรีธรรมโศกราชมีวาสนา	ได้ก่อพระธาตุยอดทองคำ
ไว้เป็นที่บูชามหาชน	ฝูงคนนับถืออุปถัมภ์
ที่ทรุดโทรมซ่อมไว้ไม่ตกต่ำ	เข้าค้ำมีคนไปบูชา

กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราชว่า เจ้าเมืองคือ พระศรีธรรมโศกราชเป็นผู้ก่อสร้างขึ้น เพื่อเป็นปูชนียสถานของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชและบุคคลทั่วไป เมื่อสร้างขึ้นแล้วประชาชนก็ให้การอุปถัมภ์ค้ำชูบูชา และหากมีการชำรุดทรุดโทรม ประชาชนก็จะร่วมใจกันสละกำลังกายกำลังทรัพย์ บูรณะซ่อมแซมให้มั่นคงดังเดิม พระธาตุเมืองนครศรีธรรมราชจึงเป็นโบราณสถานที่มีผู้คนหลังไหลกันมาเคารพสักการะมิว่างวัน เพลงบทนี้จึงนอกจากจะให้ความรู้เกี่ยวกับพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราชแล้วยังแสดงให้เห็นถึงความภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองด้วย

หรือ

เรือใหญ่เทอ	ชักใบแล่นสองในวันห้าสี่
เห็นหัวเขาแดงอยู่แจ่งซัด	พระพายชายพัดมาไรไร
หัวเรือจำเพาะเข้าเกาะหนู	เห็นปลายลำภูและเขาใหญ่
พระพายชายพัดมาไรไร	ใจน้องเหมือนเวแปล

กล่าวถึงสถานที่ที่เรือแล่นผ่านคือ หัวเขาแดง ซึ่งเป็นชื่อภูเขาอยู่ริมทะเลสาบสงขลา และเกาะหนูซึ่งเป็นชื่อเกาะในจังหวัดสงขลาเช่นกัน เพลงชาनोंงบทนี้นอกจากจะทำให้ผู้รับได้รู้จักภูมิประเทศของจังหวัดสงขลาแล้ว ยังแฝงความรู้สึกภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองด้วย

เพลงชาनोंงที่มีเนื้อหาเช่นนี้ แสดงให้เห็นถึงความภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ชาวไทยภาคใต้ให้ความสำคัญไม่น้อย

ลักษณะเด่นของเพลงชาनोंงทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหาที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่า นอกจากเพลงชาनोंงจะเป็นบทเพลงที่ชาวบ้านใช้ร้องขับกล่อม เพื่อให้เด็กเกิดความอบอุ่นและนอนหลับสบายแล้ว ยังเป็นบทเพลงที่ใช้ร้องสื่อความรู้สึกนึกคิดเพื่อความรู้ความเข้าใจชีวิตและเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินด้วย ภารกิจของเพลงชาनोंงนี้เห็นได้จากลักษณะของเพลงชาनोंงที่ประกอบขึ้นด้วยภาษาและเนื้อหาที่มีความประสานสอดคล้องกัน ในด้านภาษานั้น แม้ว่าเพลงชาनोंงจะใช้ถ้อยคำที่เรียบง่ายและถ้อยคำที่เป็นภาษาถิ่นอยู่บ้าง แต่ถ้อยคำเหล่านั้นก็มีความเหมาะสมกลมกลืนกับเนื้อหาที่น่าเสนอ ทำให้บทเพลงมีพลังในการสื่อสาร ส่วนเนื้อหาที่เป็นประสบการณ์ชีวิตนั้น ก็มีคุณค่าในการให้ความรู้ความเข้าใจชีวิต กล่าวได้ว่า เพลงชาनोंงเป็นวรรณคดีชาวบ้านที่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพเป็นที่น่าสนใจ